

RAMPA

VANEMUISE HOOAJAKIRI 2022/23 KEVAD

Karmen Puis:

on väga suur privileeg teha tööd,
mis paneb hinge helisema

„Mägede iluduskuninganna“ uus tulemine — Artur Alliksaare müüt Urmas Vadi näidendi ja lavastusena
Eino Tambergi kaunis ooper esmakordselt Vanemuises — Mehed mustas ehk Lavameistrite põnev maailm

153. hooaeg

Hea Vanemuise sõber!

Mind on alati teatris lummanud vana ja uue, traditsiooni ja uuenduse kohtumine. Ilma traditsioonide ja meistriteta ei oleks sisukust ja juuri, ilma sellide ja nooruse uljuseta ei ole arengut ega järjepidevust. Kogemuste tarkus aitab keerulistest olukordadest üle, kasvõi lausega „See kõik on juba olnud ja elasime üle, elame nüüd ka!“. Kogemus aitab sisendada rahu, noorus jälle rõõmu olemisest. See kooslus on kõige alus ja oma väljakutsetega erakordselt lummas. Üks ei saa teiseta.

Käesolevas Rambis numbris on mitmeid lugusid, mis aitavad just seda teatri kontrastide võlu ilmestada. Olgu selleks siis Ain Austa „võlukapp“ lavastuste kujunduste kavanditega kümnete aastate tagant või teisalt reklaamikujundaja Katrin Leementi põnevad tavapäratud koduloomad, klassikaline teos „Kirsiaed“ veel noore lavastaja Priit Strandbergi eestvedamisel või Tartu oma klassiku Artur Alliksaare lugu läbi Urmas Vadi silmade.

Küllap olete märganud, et Vanemuise muusikajuhi Risto Joosti algatusel on märgatavalt hoogustunud ka meie muusikaosakonna kontserditegevus.

Sellel on vähemalt kaks olulist põhjust: pakkuda kogukonnale, Tartule ja tartlastele rohkem võimalusi osa saada heast klassikalisest muusikast ning võimaldada meie suurepärasel muusikutele teistsuguse repertuaari kaudu oma oskusi arendada. Hea meel, et kontserte leitakse üha paremini üles ja need kohtumisõhtud on soojad ja südamlikud ning olulised nii publikule kui ka artistidele. Uue kuue on saanud ka jaanuarikuise kontserdi traditsioon, seni on seal peamiselt kõlanud hitid muusikalidest, nüüd siis filmidest, sealhulgas ka muusikalifilmidest. Kontserdikavast leiame kindlasti palju äratundmist ning pimedatel jaanuariõhtudel ka mõnusat kaasaümisemist. Ootame teid väga Vanemuise kirjust kontserdihooajast osa saama!

Loodan, et suudame muuta pimedat aega teie jaoks valgemaks ja pakkuda hingele kosutust. Panustame omalt poolt sellesse iga päev ja püüame pakkuda parimat võimalikku teatrielamust. Üks on kindel – kevad tuleb nagnunii! Seniks saame üheskoos hakkama.

Kohtumiseni teatris!

Kristiina Alliksaar
teatrijuh

4	Jutuajamised Karmeniga ning Karmenist
18	140 aastat esimesest eestikeelsest muusikalavastusest
22	„Cyrano de Bergerac“– kaunis lugu ja inspireeriv muusika
24	„Mägede iluduskuninganna“ <i>comeback</i>
28	Alliksaare müüt
30	„Kirsiaias“ hakkab mängima juudi orkester
34	Rauno Zubko lavastab noortele
38	Maalisaali vana kapi saladus
42	„Peeter ja Hunt“ — esmakohtumine muusikainstrumentidega
46	Vanemuise mehed mustas
56	Vanemuise fond aitab areneda
60	Katrin Leementi kirju loomaaed
68	Treeningusaalis kogutud vaimuvõimsus
80	Sipsik: võluväega ellu äratatud niit
82	Draamarepertuaar
96	Muusikarepertuaar
104	Tantsurepertuaar
114	Lastelavastused

Teater Vanemuine
Vanemuise 6, 51003 Tartu

Piletid: 744 0165, kassa@vanemuine.ee
Piletimaailm, Piletilevi

vanemuine.ee
facebook.com/vanemuine
instagram.com/vanemuine

Kaanefoto: Rasmus Kull
Kujundus: Aide Eendra
Keeletoimetaja: Ene Nagelmaa

Karmen Puis **25 aastat ooperi-** **solistina Vanemuises:** **on väga suur privileeg** **teha tööd, mis paneb** **hinge helisema.**

*Jutuajamised Karmeniga
ning Karmenist*

TEKST TIUU RÕÖP

FOTOD RASMUS KULL, VANEMUINE

Karmen Puis on Vanemuise teatris alates 1997. aastast. Esimene ülesastumine oli Mikk Mikiveri 60. sünnipäevale pühendatud ooperigalal, mida juhatas Endel Nõgene. Sellele järgnes Emilia roll Verdi ooperis „Othello“ (lavastaja Mikk Mikiver, 1997).

Vastuseks küsimusele, millisen ta mäletab seda Karmenit, kellest neljandik sajandit tagasi sai Vanemuise ooperisolist, meenutab Karmen, et ta ei osanud midagi oodata. Loomulikult lootis, et ees ootavad huvitavad rollid, aga mida ooperisolisti töö endast päriselt kujutab ja mida see lauljalt nõuab – seda ette näha ta siis ei osanud.

„Lihtsalt tulin ja olin valmis tegema asju nii hästi kui oskasin,“ ütleb Karmen ja lisab: „Ma ei ole kunagi olnud esimese ešeloni laulja, pigem olen läbi aastate olnud tööhobune. See, kes teeb ära praktiliselt kõik, mis antakse. Olen rollide saamise nimel pidanud päris palju ette laulmas käima.“

Karmen ei pea end looduse poolt lahtiseks, näiteks näitlemises. Siin on väga suureks plussiks Vanemuise kolmežanrilisus. Olles laulnud muusikalides ja operettides, kus teevad kaasa oma maja draamanäitlejad, on laval olemise oskus tulnud väga paljus just suurepärase kolleegide jälgimisest ning nende suunavatest-abistavatest nõuannetest ja tähelepanemistest.

Järgmises küsimuses on provokatsiooni hõngu, kui pärin Karmenilt, mida tal on rohkem: annet või töökust? „Arvan, et nii üht kui teist. Tasakaal on kõige õigem: mõni asi võib tulla kergemalt, ande, loomuliku tunnetuse pealt, aga mingid asjad nõuavad palju vaeva. Laulmine on ju ikkagi mõnes mõttes sport: see on füüsilise treenimine kogu aeg, ilma tööta siin kahjuks või õnneks ei tule midagi. Ooperisolist on eriala, mille puhul on vaja teatavaid eeldusi, annet. Viisipidamatu ei saa ooperilauljaks. Samas on näiteid, kus töötahe ja sihikindlus võivad viia väga heade tulemusteni, mida andekas, aga laisk ei pruugi saavutada,“ vastab Karmen. Ta leiab, et töötegemise osa on päris suur, sest loomingulise vabaduseni ei jõua, kui kodutöö pole korralikult tehtud. Teatrilaval lauldes on nii palju aspekte, millega peab üheaegselt tegelema. Kõigepealt alusmaterjal – noodid, rütmid, tempod ja sageli võõrkeelne tekst. Siis lavastaja. Orkester. Partnerid. Dirigent.

„Lühidalt, see kombinatsioon on päris suur,“ võtab Karmen mõtte kokku ja lisab: „Ma just hilja aegu lugesin, et Maria Klenskaja on öelnud väga toredasti: näitleja amet on orja amet. Arvan, et lauljal on see veel hullem. Me sõltume nii paljudest asjadest ning lisaks on laulja mingis mõttes ka hääle ori. Väga hea näitleja saab teha seinast seinast asju, aga laulja üle oma hääle ei saa midagi. Ma võin ju tahta olla Violetta, aga ma ei ole. See, mis loodus on kaasa andnud, seab piirid.“

Väga hea näitleja saab teha seinast seinast asju, aga laulja üle oma hääle ei saa midagi. Ma võin ju tahta olla Violetta, aga ma ei ole.

Endel Nõgene, Vanemuise teatri muusika-juht ja peadirigent 1987–1999:

„Tulles teatrisse on igal andekal noorel siht ning eesmärk kuhugi jõuda, teisiti ei ole mõtet lavauksest sisse astuda. Vanemuine on Karmenile pakkunud suuri ning väikseid rolle. Kindlasti on nende seas neid, millest noor solist unistas, kuid rohkem on neid suuri kordaminekuid, mida isegi unes ei näe...“

Karmen särab sopranina ning ka mezzo'na – sarmikas, sisukas, targalt häält valitsev, andekas ja väga töökas solist, keda teatrikülastajad armastavad. Väga musikaalne ja tark ning paindlik ansamblipartner nii dirigendile, orkestrile kui ka kaassolistidele!“

Merle Jalakas, Vanemuise ooperisolist ja Karmeni garderoobikaaslane:

„Minu esimene kohtumine Karmeniga laval oli Händeli ooperis „Xerxes“ (1997), mille lavastas Joachim Herz Saksamaalt. Karmen alustas teatris mezzo'nas ja selles ooperis oli tal esimene pükste roll: naine, kes mängib meest, aga lõpus „paljastab rinnad“, et näidata kes ta tegelikult on... (Tõe huvides peab lisama, et pikantne stseen lahendati maitsekalt: Karmen avas jaki, mille all oli siivas korsett.) Oli see alles väljakutse noorele ooperilauljale – tõeline pähkel! Karmen sai sellega väga ilusti hakkama.“

Karmen armastab ooperit! Ta on tark laulja, stabiilne ja usaldusväärne lavapartner. Oma rolli analüüsib ta põhjalikult ning arutleb hea meelega ja on avatud konstruktiivsele kriitikale.

Karmen naudib suhtlemist: ta on parim garderoobikaaslane, kellega saab alati kõike arutada, lobiseda niisama ja naerda eluraskuste üle.

Ja veel üks tähtis asi: Karmen on üks haruldaselt terve inimene!“

„Peer Gynt“ (2006).

See, kuidas Karmen samastab ooperilaulmist spordiga, ärgitab küsima: kas etenduse andmine on 100 meetri sprint või 3000 meetri takistusjooks või hoopis maraton? Selgub, et kõik sõltub rollist: mõni võib olla 100 meetrit sprinti. Näiteks Lisete osa ooperis „Põrgupõhja uus Vanapagan“ (2022) on sprint, sest on kontsentreeritud lühikesse aega ja on väga tihe. Vastukaaluks, Brangäne roll Wagneri ooperis „Tristan ja Isolde“ (2022) on ilmselgelt maraton. „Kuidas ennast jagada, on etenduseti erinev, aga füüsiliselt on see kokkuvõtmine igal juhul,“ ütleb Karmen ja lisab muigega: „Teinekord võid lühikesse rolli jooksul kõik ära vusserdada ja nii jääbki. Pikema rolli puhul saad enamasti asju siluda, heastada.“

Karmeni vanemad on matemaatikud. Ääriveeri uurin, kas ema-isa ei andnud mõista, et on teisigi toredaid elukutseid lisaks ooperilaulja ametile? Vastuseks kõlab kõigepealt naer ja siis tuleb selgitus: „Matemaatika poole mind tõesti ei tõmmanud! Mul on selles mõttes hästi tore oma vane-matega, et isegi kui nad mõtlesid, et jumal küll, mida see laps teeb, siis kätt ette nad ei pannud!“

Nad on toetanud seda, mida olen teinud, ning arvan, et neil on hea meel selle üle, mida teen.“

Vaadates tagasi 25 lava-aastale, leiab Karmen, et tal on hästi läinud. Seda kindlasti ka tänu ratsionaalsusele. Kahe jalaga maa peal olekule. Süsteemsele lähenemisele. Need omadused on temas tänu emale ja isale ning sellele, kuidas nad teda kasvasid: kõige paremas mõttes tegema asju korralikult. Viima lõpuni. Tegema nii hästi kui suudad.

Iga etendus või kontsert on väga elus asi: lavale minnes ei tea kunagi päris täpselt ette, mis juhtuma hakkab. Karmen peab end väga pragmaatiliseks, sest talle meeldib, kui laval kehtivad varem sõlmitud kokkulepped ehk keegi ei hakka „täiesti hullu panema“. Muidugi võib kõike juhtuda, sest laval ei ole masinad: kellelgi võivad laulusõnad meelest minna, mõni pill ei anna solistile oma soolopupiga seda õiget nooti või kleit võib seljast kukkuda... „Etenduse alguses me kunagi ei tea, kuhu see teekond läheb. Me lihtsalt loodame, et jõuame õnnelikult lõpuni,“ ütleb Karmen ja lisab naerdes: „Pooleli ei ole mul laval küll midagi jäänud!“

„Lavale minnes tasub aluspesu alati selga panna. Sobivas värvitoonis.“

Vahejuhtum seljast pageva kleidiga Donizetti ooperis „Maria Stuarda“ (2011). Karmen: „Lavastuses oli üks tohutult kiire kostüümivahetus ja selleks, et saaks kiiresti korsetti vahetada, oli haakide-paelte asemel pandud lukk. Ja see lukk läks katki! Ja siis oli nii, et ma pean lavale minema ja samal ajal tunnen, kuidas lukk hakkab altpoolt lahti minema... Nii kui hingasin, läks pihik laiemaks!“ Nii laulis Karmen Elisabetta keerulist aariat, kroon peas, mõök käes ja külge ees, sest selga saali poole pöörata ei saanud. Temal kleit laval seljast päris ära ei kukkunud, kuid selliseid asju on juhtunud, teab Karmen ja lisab: „Lavale minnes tasub aluspesu alati selga panna. Sobivas värvitoonis.“

Karmeni lemmikrollid. Publiku ja kriitikute arvamused ei pruugi alati kokku langeda, aga

millised osatäitmised on Karmeni südamele kõige lähemal?

Karmeni sõnul on tal olnud hästi palju toremaid rolle ja enamasti on need võrsunud kas huvitavatest ja headest partnerlussuhetest või lavastajast. Oma lavatee päris-päris algusest tõstab ta esile Dorabellat Mozarti ooperis „Così fan tutte“ (2000) ja lisab, et mingis mõttes tuli see tema jaoks liiga vara, hiljem olnuks Dorabellat palju huvitavam teha.

Järgmine lemmik on Elisabetta osa Donizetti ooperis „Maria Stuarda“ (2011) – mingis mõttes pauk luuavarrest: ta ei oodanud sellest mitte midagi, aga välja tuli ülitore.

Karmenile meeldis väga Mare Tomminga lavastatud ballett „Peer Gynt“ (2006), milles ta laulis nii Solveigi kui Anitra osa. Samuti „Lageda laulud“ (2019) oli ülihuvitav, ja tantsulavastus „Petruška pärastlõuna“ (2010). Pärast hetkelist järelemõtlemist ütleb Karmen: „Kõik balletid, milles olen kaasa teinud, on väga toredad olnud!“

„Figaro pulma“ (2010) krahvinna Almaviva, „Lõbusa lese“ (2011) Hanna, „Reigi õpetaja“ (2014) Catharina, „Jevgeni Onegini“ (2013) Tatjana, „Rehepapi“ (2013) Liina, Lisete „Põrgupõhjas“,

„Mary Poppins“ (2011).

„Lõbus lesk“ (2011). Jaan Willem Sibul, Karmen Puis, Tõnu Kattai.

loetleb Karmen armsamaid rolle ja lisab: „Väga kihvt oli „Mary Poppins“ (2011) – mängisin mingit erilist hullumeelset kurja lapsehoidjat. Lühike roll, sprindiroll põhimõtteliselt, aga mõnuga sai mängida täiesti halba ja ebaseeldivat inimest!“

Need osatäitmised tulevad Karmenile esimestena meelde. „Rollide palett on olnud ülimalt mitmekesine. Ma tahaks loota, et need on ka publiku jaoks sellised, mis on ka nende arvates hästi välja tulnud. Või mis on pakkunud vaatajale-kuulajale samuti midagi. Mitte ainult mulle.“

Oskar Puis, poeg:

„Kõige meelde jäävam roll, mida mu ema teinud on, on Eugen Kapi muusikal põhinevas jõululavastuses „Talvemuinasjutt“ (2005), kus ta mängis Juta tädi. Käisin vaatamas esietendust ja olin veel üsna väike põngerjas. Etenduse lõppedes pidin emale lavale lilled viima, kuid ma kartsin teda nii palju, et seisin kramplikult seina ääres lilled käes ja ei julgenud tema juurde minna. Järelikult täitis ta oma rolli nii hästi, et suutis mind laval olles veenda, et ta ongi kuri tädi.“

Viviane Kallaste, Heino Elleri muusikakooli klassikalise laulu osakonna juhataja:

„Kohtusin Karmeniga, kui ta oli keskkoolitüdruk ja laulis Tartu noortekooris. Tal oli imeline Mozarti soprani hää! Kaunis, lüüriline sopran. Käisin koori juures sõpradel Leppojadel abiks ja Karmen jäi mulle meelde.“

Lauljatee on tal mõnes mõttes olnud käänuline: ta on laulnud nii lüürilise soprani kui aldi partiisid, igal juhul on ta jälle jõudnud välja sopranini, mis minu meelest on imeline. Karmen on väga heas vormis. Hoolitseb igas mõttes enda ja oma hääle eest ning on vägagi erilise suhtumisega inimese kõigesse sellesse, mida ta teeb.

Karmen meeldis mulle täitsa hästi Tatjanana „Jevgeni Onegini“, Catharinana „Reigi õpetaja“ ja „Don Giovanni“ (2021) Donna Elvirana. Mida edasi, seda paremaks läheb. Sisuliselt ja igas mõttes – küpsus tuleb või on käes.

Mul on üks väga eriline mälestus, sellest on juba aastaid. Tegime Jaani kirikus Elleri kooli lauluosakonnaga kontserdi ja laulsime Wagneri soololaulud kõik läbi. Karmen laulis „Wesendoncki

„Mulle meeldib, kui laval näidatakse kunsti endas, mitte ennast kunstis. Ausalt ja siiralt. Ja ma püüan sellele mõttele ise alati laval alluda.”

laule“. Ma ütleks, et see oli üks parimaid asju, mida ma Karmenit laulmas olen kuulnud. Mulle väga-väga meeldis.“

Kääname jutujärje tagasi Karmeni vanemate juurde: mis rollid emale ja isale on kõige enam meeldinud? Vanemad olevat aeg-ajalt saladuslikud – on olnud juhuseid, kui lavale on saadetud kommid või lilled ning selgub, et ema ja isa on salaja piletid ostnud ja tulnud mõnd tükki juba mitmendat korda vaatama.

Karmen arvab, et tema Tatjana meeldis vanematele väga, ja lisab: „Ma ei olegi kunagi niimoodi küsinud... Peakski küsima! Täitsa huvitav oleks endalgi teada, aga pigem arvan, et nad hoiavad lihtsalt põialt ja soovivad, et mul läheks hästi. Ema on öelnud, et esietendusel muretseb tema saalis rohkem kui mina laval.“

Lea ja Tiit Lepmann, Karmeni ema ja isa:

„Kindlasti pole me muusika alal suured asjatundjad ja loomulikult on meie arvamus tugevalt erapoolik. Oleme näinud praktiliselt kõiki tema rolle teatrilaval ja käinud palju ka kontsertidel. Elanud talle kaasa, ikka ootusärevus hinges.

Teineteisest sõltumata leidsime me mõlemad, et kõige enam on meeldinud tema Tatjana „Jevgeni Oneginis“, seda oleme vaadanud mitmeid kordi. Väga puudutas ka tema Charlotte „Wertheris“.

Ootame taas „Madame Butterfly“ etendust, et seda veel kord vaadata. Kui ta oktoobris kontserdil laulis Karmeni „Habenerat“ – see oli lihtsalt super!

Teame, et Karmen endale allahindlust ei luba ja tahab kõike teha nii hästi kui suudab. Soovime, et kaunis muusika tema ikka üles leiaks ja vastupidi ka – et tema leiaks üles kauneimad aariad.“

Klassikalise laulu õpetaja Karmen: tahaks suunata inimest, et temast saaks interpreet.

Tee Heino Elleri muusikakooli klassikalise laulu õpetajaks sai alguse Õpetajate seminari kaudu, kus Karmen andis tulevastele muusikaõpetajatele hääleseade tunde. Viviane Kallaste, kolleeg Vanemuise teatris ning siis juba osakonna juhataja Elleri, helistas ja pakkus: tule, meil on värsket verd vaja!

„Ma natuke ikka mõtlesin ka. Kas ikka julgen? See on ju vastutus! Äkki on inimesel soov päriselt lauljaks saada ja mis siis, kui ma selle kuidagi ära rikun, ühel või teisel moel?!“ kirjeldab Karmen oma toonaseid kõhklusid. Nüüdseks on ta õpetanud juba vaat et 20 aastat.

Karmen tunnistab, et on kõigile oma õpilastele esimesel õppeaastal öelnud: laulja elukutse on – dramatiseerimata ja idealiseerimata – töö nagu iga teinegi. Nii šanss õnnestuda kui ka võimalus, et midagi võib viltu minna, on ülisuur. Ooperilaulja elukutse sõltub juhustest. Loomulikult ka tööst ja andest, aga ikkagi on asju, mida sina ei kontrolli. Sa võid tohutult panustada, aga võid olla vales kohas; sa ei pruugi meeldida mõnele otsustajale, kuni selleni välja, et sel korral soovib lavastaja blondi solisti, aga sina oled brunett... „Ehk siis kokkuvõttes: vali see eriala siis, kui siin ilmas ei ole mitte midagi muud, mida sa teha tahaksid! Kui on midagi muud, siis see on tõenäoliselt lihtsamalt saavutatav. See eriala on tugevatele,“ võtab Karmen ooperisolisti ameti varjuküljed kokku.

Tänu suurele lavakogemusele on Karmenil lihtsam näha, milleks õpilasel eeldusi on. Lauljad naeravad, et iga lavale minek on põhimõtteliselt eksam või atesteerimine. Kui pingetaluvust napib, on õigem olla kooris, sest seal on turvalisem. Levinud aasimise kohaselt on lauljal aju asemel resonaator. „On vale arvata, et lauljal ei ole mõistust vaja – on, ja kuidas veel! Üks tuntud lauluõpetaja on öelnud: lauljal tuleb kõigepealt mõistus, siis süda ja kõige lõpuks hää,“ ütleb Karmen.

Viviane Kallaste:

„Minu meelet on Karmen väga hea kasvatusena, väga selge arusaamisega distsipliinist ja korrast. Ma pole kuulnud, et ta sellepärast koolis tunde ei tee, et teatris hakkab esietendus tulema! See võib puudutada ühte või kahte päeva, aga mitte rohkem.

Ma arvan, et Karmen on inimene, kes oskab oma elu planeerida.“

„Põrgupõhja uus Vanapagan“ (2022).

„Lageda laulud“ (2019).

„Jevgeni Onegin“ (2013). Linus Börjesson ja Karmen Puis.

Maari Ernits, Karmen Puisi õpilane Heino Elleri muusikakoolis 2008–2011:

„Karmen on õpetajana soe, rahulik ja alati toetav. Ilma Karmeni õpetusteta ei oleks ma jõudnud sinna, kus ma olin. Karmeni soovitud lauldud sõnadele tähenduse leidmiseks ja iga viisijupi eriliselt tegemisest tagasid selle, et kui läksin oma esimestele väliskoolide ettelaulmistele, mind märgati. Mul oli oma lauluga midagi öelda ja Karmen aitas mul seda kõike teostada. Olen tänulik, et sain alustada oma õpinguid pedagoogi juures, kellel oli ja on loomulikult ka praegu aktiivne lauljakarjäär – vestlused karjäärist, lavatööst ja inimestest valmisid mind paremini ette iseseisvaks lauljateeks.“

Karmeni kammerlik külg. Küsimusele, miks ta teeb kammermuusika kavu, vastab Karmen lühidalt: „Sest see meeldib mulle!“ Nähes, et nii napist vastusest on vähe, lisab: „Kui ma teen kammermuusika kontserte, on mul hästi toredad partnerid, eriti Jaanika Rand-Sirp. Teatris sa loed uuslavastuse käskkirjast, mida pead tegema hakkama, ja see ei pruugi alati olla unistuste roll.“

Enamasti ei olegi, aga kuna see on su töö, siis püüad leida sellest suhkrutüki, teha endale huvitavaks, motiveerida ennast. Olen teatris teinud 67 rolli ja eks seal ole igat sees. Aga kammerkava saad ise kokku panna, ise valida, kellega teed, miks teed ja mida sellega öelda tahad.“

Karmen toob välja kammermuusika raskuse: seal on sees väga palju meeleolusid. Kui teatrilaval on lauljal võimalik end „peita“, sest publikul on nii palju muud vaadata, siis kammermuusikas on laval kaks või kolm inimest ning nad peavad ühe lühikese laulu või romansi jooksul jutustama mingi loo. Suutma mõjuda. Lisaks on publik lähemal ja kontakt vahetum. Karmen tunnistab, et teatrilaval tunneb ta end turvalisemalt.

Jaanika Rand-Sirp, pianist, 1996–2013 Vanemuise lauljate repetiitor, alates 2013. aastast repetiitor Rahvusoperis Estonia:

„Karmen kuulub kindlasti nende väheste eesti lauljate hulka, kes tegelevad kammerlaulu žanriga järjepidevalt ja süvenenult. Mõte valmistada ette järjekordne uus kava paneb Karmenil alati

„Reigi õpetaja“ (2014). Mati Turi ja Karmen Puis.

silma särama. Ta pole kunagi peljanud vaeva ja tööd, mida nõuab ühe kammerkava ettevalmistamine ja esitusküpseks viimistlemine.

Olen kindel, et tegelemine selle kauni žanriga läbi kogu oma loometee on Karmenit tohutult arendanud nii muusiku, interpreedi kui ka isiksusena.

Meie koostöö kontserdilaval on nüüdseks olnud juba nii pikk, et mõistame ja tunnetame üksteist ilma sõnadeta, lennult. Tajume muusikat väga sarnaselt ja selline mõttekaaslus on interpreedile suurim kingitus.

Rääkides muusikast, mis Karmenile on hinge lähedane, tooksin välja Wagneri, Richard Straussi, Sibeliuse, Tšaikovski ja Rahmaninovi loodu. Eriline koht tema südames kuulub aga kindlasti eesti muusikale, on ju laulja suurim rõõm, missioon ja privileeg esitada muusikat oma emakeeles. Meie kontsertidel kõlab sageli Ester Mägi, Mart Saare, Eduard Oja ja Eduard Tubina looming.“

Karmeni tagala: inimesed, kes on tema kõrval iga ilmaga. „Kindlasti ema-isa, Peep, Oskar, mu parimad sõbrannad, keda ei ole palju. Pigem vähe. Need, kellele saan helistada ja öelda:

„Issand! Nüüd on kõik õudne!“ või vastupidi: „Nüüd on kõik niiiiiini hästi!“, loetleb Karmen oma kalleid inimesi.

Jutuajamine muutub veelgi isiklikumaks, kui küsin, mitut inimest Karmen tunneb, kes on abiellunud Vanemuise teatri väikeses majas, jõululaupäeval. „Kahte, üksi ei saa abielluda,“ on vastus lühike. Järgmine repliik oli mõeldud sõbraliku lõõpimisena: „Nii et sel hetkel sõlmsid sa kaks abielu? Nii Peebu kui teatriga?“ Karmen on mõtlik: „Ma ei ole sellele kunagi niimoodi mõelnud. Aga näed, väga huvitav, minu esimene suurem ülesastumine oli väikeses majas. Rambi kaanefoto on ka väikeses majas tehtud, sest tundsin, et tahan neid fotosid just väikese maja laval teha! Ovaalsaali ja selle peale, et olen seal 29 aastat tagasi oma jah-sõna öelnud, ma tõesti ei mõelnud!“

Kodu on koht, kus Karmen molutab. Selline mitte midagi tegemine ei ole loomuomane, vaid visa õppimisega omandatud. Molutamise oskus on eriti oluline, kui on kiire periood, siis tuleb end jõuga vedelema sundida ning mitte välja teha tolmurullist põrandal või triikimata pesust. Aias on see kõige keerulisem, ütleb Karmen.

„Ning oksapurustaja! Väga hea masin frustratsiooni leevendamiseks! Kui oled väga vihane, siis lähed ja pressid oksi purustajasse ja – oh, väga mõnus!“

Perel on suur aed ja see tahab tegemist, kuid õnneks on ilmselt laisad, aga nutikad inimesed välja mõelnud igasuguseid elu lihtsamaks tegevaid aparate: robotmuruniiduk, igasugu trimmerid, naistele sobilikud oksasaed, mille aku limiit on 20 minutit. „Selline tööriist ei lase päris hulluks minna!“ naerab Karmen ja täiendab loetelu: „Ning oksapurustaja! Väga hea masin frustratsiooni leevendamiseks! Kui oled väga vihane, siis lähed ja pressid oksi purustajasse ja – oh, väga mõnus! Masin teeb kõva lärmi ja kõik su mured kaovad koos okstega purustajasse!“

Kolleegid teatrist kiidavad Karmeni seenehoidiseid ja, võib ka nii öelda, mul on missioon välja selgitada mustasõstraketšupi retsept. Karmen on silmnähtavalt lõbustatud: „Leidsin ühe õpetuse ja olen seda vastavalt olemasolevatele asjadele tuuninud. Kasutan suitsutatud soola, see annab teise meki, ja tšillit tuleb ka panna! Olen pigem eksperimenteerija. Maitsen ja mekutan. Purke on mul abiruumis palju.“

Kodustest tegemistest rääkides muutub Karmen mõtlikuks: „Kui kodus on kõik korras ja sa tead, et sinu lähedastega on hästi, on see juba pool võitu, sest siis saab rahulikult muid asju teha. Selleks, et saada aru, kui õnnelik sa oled, tuleb põhjas ära käia. Sest muidu sa ei oska hinnata seda, mis sul on. Me harjume ära. Võime ju

Karmeni mustsõstraketšup

- 1 kg musti sõstraid
- 1 tšilli
- 300 g suhkrut
- 0,5 klaasi õunaäädikat
- 2 tl jahvatatud kaneeli
- 0,5 tl jahvatatud muskaati
- 0,5 tl jahvatatud pipart
- noaotsaga soola

Keeda marju 5 minutit, lisa tšilli ja püreesta saumikseriga. Lisa suhkur ja keeda 20 minutit madalal kuumusel. Sega aeg-ajalt. Vahetult enne kuumutamise lõppu lisa ülejäänud koostisosad.

tahta igasuguseid asju, aga selleks, et olla rahul ja õnnelik, on vaja osata rõõmu tunda sellest, mis sul on, ja leppida sellega, mida pole, ja mitte lasta argipäevas lahustuda nendel asjadel, mis on olulised. Inimesed on olulised.“

Oskar Puis:

„Mu ema muudab kurvaks, kui ta peab koduseid töid üksi tegema, näiteks aiatöid või koristama. Rõõmsaks teeb teda, kui mul läheb hästi või kui teda tema kohustuste juures aidatakse. Plusspunktid, kui ta ise abi ei palu, kuid seda sellegipoolest saab!“

Mare Tommingas, Vanemuise balletijuht:

„Carmen Puis. Suurte hirvesilmadega naine. Sügav, kummaline, aus ja ilus. Orgaaniline hääl liikumises läbi keha kalligraafilise joonise. Alandlik lavastaja idee teenistuses. Professionaal suure algustähega.“

Loo kirjapanija tänab kõiki, kes lisasid nüansse, värve ja sügavust Karmeni portreele.

Kaunist mustlasneiust alanud armastus ehk 140 aastat esimesest eestikeelsest muusikalavastusest

TEKST ANU TONTS
FOTOD VANEMUISE ARHIIV

Eestikeelse teatri ajalugu ei ole maailmateatri mastaabis kuigi pikk, ent meiegi teater on juba jõudnud ületada 150 aasta versteposti. Rahvusliku teatri häll on Vanemuine, kus aastal 1870 esietendus Lydia Koidula eestvõttel „Saaremaa onupoeg“.

Vanemuisest sai alguse ka Eesti muusikateater. 1878. aastal asus teatri asjaarmastajate trupi juhtima August Wiera, muusikahuviline ja -andeline tislariõpilane, kes kaotas juba noorena teatrikunstile oma südame, osales nii Vanemuise seltsi koori kui orkestri töös ning tegutses ka etteütlejana.

Muusika oli Wiera suur kirg, 1880. aastal põimis ta lavastusse „Pärmi Jaagu unenägu“ mõned koorilaulud ning see uuendus võeti ootamatult hästi vastu. Edu virgutas Wiera fantaasiat, ta tahtis nüüd lavale tuua mõne suurema ja uhkema muusikateose. Kadedusega käis ta Tartu Saksa Käsitöölise Teatris etendusi vaatamas, alates 1870. aastast toodi seal lavale ka muusikateoseid.

Wiera leidis, et ka eestlased võiksid julguse kokku võtta ja mõne muusikalavastusega publiku ette tulla. Koorilauluharrastus tõstis trupist esile mitmed solistipartiideks sobivad hääled, raskusi oli aga õige muusikatüki leidmisega. Kord nägi Wiera Tartu Saksa Käsitöölise Teatri laval Carl Maria von Weberi ooperit „Preciosa“, mille järel väidetavalt „kadus A. Wieral söögiisu ja ööuni kogunisti ära, nii et ta muud ei mõtelnud ega teinud, kui ainult unistas ikka ja jälle „Preciosa“ ettekandest ja vilistas ning ümises „Preciosas“ ettetulevaid laulusid“. Unistus sai teoks: 24. aprillil 1883 jõudis teos Vanemuises lavale ning see esietendus tähistab ühtlasi ka eesti muusikateatri algust.

P. A. Wolffi viievaatuselise muusikalise teose teksti oli eesti keelde tõlkinud F. Ederberg ning ooper rääkis Hispaania mustlaste looduslähedasest elust, millesse oli segatud tolleaegse rüütlielu sõjakat karmust. Loo keskmes on kauni

140 aastat tagasi ette võetud
 julgustükist on nüüdseks
 kasvanud juba pikk, väärikas
 ja arvukas lavastuste rida
 Eesti erinevates teatrites.
 Vivat, crescat, floreat,
 Vanemuise muusikateater!

mustlanna Preciosa armulugu noore rüütliga, mis läbi keerukate intriigide jõuab õnneliku lõpuni. Helilooja C. M. von Weber, kes laiemale muusikaavalikkusele on eelkõige tuntud ooperi „Nõidkütt“ autorina, on saksa rahvusliku ooperi looja ja üks romantismi teerajajaid muusika maailmas. „Preciosas“ kasutas helilooja mitmeid Hispaaniast pärinevaid meloodiaid ning mustlasviise, mis mõjusid uuenduslikult ning muutusid rahva seas kiiresti populaarseks.

Ooperi lavaletoomine seni sõnalavastustes mänginud trupiga oli suur julgustükk, solistina olid seni üles astunud vähesed. Tegelas oli laval 50 ringis, keeruliseks osutus ka neile sobivate kostüümide muretsemine. Vanemuise rõivaladudest piisaval hulgal sobivaid kostüüme ei leitud, lisa laenati kelleltki pr Liebischilt, kellele tuli õhtu eest maksta 30 rubla. Tulemuseks oli lavaline virvarr saksa rüütlikostüümide, hispaania mantlitest ja muust enam-vähem sobivast, mis aga publikule tundus igati uhke ja atraktiivne.

Julget ettevõtmist kroonis ka lavaedu, kriitikud on arvustustes olnud kiitvad ja heasoovlikud ning väikeste vaheaegade ja koosseisumuudatustega püsis lavastus Vanemuise repertuaaris lausa 1903. aastani. Seda mängiti kokku 114 korda.

Ajaleht Olevik esitas esietenduse puhul koos arvustusega oma lugejatele ka ooperi definitiooni: „Ooper on näitemäng, mis näitlemisest, laulmisest ja muusikast on kokku pandud, millele sagedasti ka tants ligi võetakse. Näitlejad astuvad ooperis lauldes üles ja nende laulu kannab muusikamäng. Sellepärast on siin näitlejate kõned suurel osal salmides kirjutatud.“

Ajaleht Eesti Postimees kirjutas esietenduse järel: „„Vanemuise“ lauljad ja mängijad on sellega suurt au ja tänu ära teeninud, sest see on määratu vaev olnud, mis selle tüki õppimiseks on ära kulunud. Väsimata on tema juures õpitud ja tööd tehtud, kuni ta korda läks; meie peame tunnista, et laul ja mäng õige ilusasti läksid, nii ilusasti kui seda nende käest iganes võib nõuda, kes mitte just kunstnikud ei ole. Täis vaimustust ja rõõmu oleme sellel õhtul muusikakoori, lauljate ja näitemängijate laulu ja mängu kuulnud, täis vaimustust ja rõõmu läksime koju, teades, et eestlaste seas ka segasel ajal hoolega tööd tehakse taevaliku muusikakunsti edendamiseks.“

140 aastat tagasi ette võetud julgustükist on nüüdseks kasvanud juba pikk, väärikas ja arvukas lavastuste rida Eesti erinevates teatrites. Vivat, crescat, floreat, Vanemuise muusikateater!

Etendus

Съ дозволеніемъ Начальства.

№. 39.

Näitemäng

Vanemuise seltsi saalis Tartus.

Villa 12:3

Pühapäeval 26. märtsil 1889.

Etteütteleja hra Johannes Tõnnisson'i hääks.

PRECIOSA

ehi
 Mustlase tüdruk.

Ooper 5 järgus. P. A. Wolfi järel eestistanud F. Ederberg. C. M. v. Weberi muusika.

Näitejuht: hra Tschner. — Muusikajuht: Kapellmeister hra A. Biera.

D s a l i s e d :

Don Franzisko de Karlamo	hra Rõdm.
Don Alango, tema poeg	hra Tschner.
Don Fernando de Azewedo	hra Muro.
Donna Klaara, tema abikaasa	neiu Lenau.
Don Eugenio, mõlemate poeg	hra Albert.
Don Kontreras	hra Saabil.
Donna Petronella	proua Hilja.
Mustlase päälit	hra Bander.
Wiarba, Mustlase wanamoor	proua P ^{***} .
Preciosa, Mustlase tüdruk	neiu Jung.
Pedro, lossi ülemaataja	hra Laar.
Fabio, kortsmit	hra Kimi.
Ambrosio, talupoeg	hra Linde.
Üks talupoeg	hra Tuul.

Näitleid ja nende prouad. Talupojad. Vinnarahwas. Mustlased. Soldatid.
 Mängukoht: mitmes paigas Hispaania maal.

Piletite hinnad:

Sohwaikste 75 kop., I. plats 50 kop., II. plats 40 kop. ja III. plats 25 kop.

Piletid on Oleviku kontoris kviitsilla võrval ja näitepäeval kell 12 jaanil kassa juurest saada.

== Safatus kell 8 õhtul. ==

Gesellschaft.

Ülemal nimetatud pidust Eesti näitemängu sõpradelt ja lõbuarmastajatelt rohket osavõtet

palub

Johannes Tõnnisson.

Etteütteleja.

Trükitud R. H. Hermann'i kirjandega Tartus.

Печатать распоряженъ Издательствомъ Растъ. № 1

„Cyrano de Bergerac“ – kaunis lugu ja erakordselt inspireeriv muusika

TEKST KERTTU PILISTE
FOTO HEIKKI LEIS

Tähistamaks eesti muusika-teatri 140. aastapäeva, jõuab 22. aprillil 2023 Vanemuise väikese maja lavale Eino Tambergi muusika ja Jaan Krossi libreto sümbioosis sündinud ooper „Cyrano de Bergerac“ – Vanemuise muusikajuhi Risto Joosti sõnul kahtlemata Eesti tuntuim ooper. Edmond Rostand’ näidendi ainetel loodud ooper avab eeskätt poet-sõduri Cyrano, tema ihaldatu Roxane’i ja kadett Christiani hingelist maailma 17. sajandi Pariisis. Lavastus sünnib koostöös Vanemuise balletijuhi Mare Tommingaga, kelle käsi on „Cyrano de Bergeraci“ juures mängus nii lavastaja, kostüümikunstniku kui lavakujundajana. Lavastuse muusikajuht on **Risto Joost**, kes jagab oma mõtteid „Cyrano de Bergeraci“ ootuses.

Miks „Cyrano de Bergerac“ just praegu lavale tuua?

Sellel on kaks lihtsat põhjust. Esiteks on meil sellele ooperile sobivad lauljad: Pirjo Jonas ja Maria Listra Roxane’i rollis, samuti suurepärased baritonid Simo Breede ja Raiko Raalik. Põhimõtteliselt on „Cyrano“ raames laval kõik, kes on viimaste aastate jooksul kuulunud Vanemuise muusikaosakonna koosseisu või teinud külalisena regulaarselt kaasa meie lavastustes: Atlan Karp, Tamar Nugis,

Taavi Tampuu, Märt Jakobson... Tenorid Oliver Kuusik ja Juhan Tralla laulavad Christiani rolli, Ragueneau rollis on Rasmus Kull ning Seltsidaami rollis Karmen Puis. Samuti on laval nii mees- kui naiskoor.

Teiseks, kuna tegu on Eesti kõige kaunima ooperiga ja ka suurepärase libretoaga Jaan Krossilt, on see täpselt selline tükk, mis sobib meie väikesesse majja. Kuna eesti muusika ja eesti ooperi regulaarne publiku ette toomine on ka meie missioon, siis tundus see loogiline valik.

Ma arvan, et eesti muusikateatri repertuaari ei tohiks hoida tolmuhi all. Pealegi peaks ooper suutma kõnetada tänapäeva inimest, ja seda saab teha ainult juhul, kui inimestele rääkida lugusid, millega nad suudavad suhestuda. Nii Varrese „Põrgupõhja uus Vanapagan“ kui Kaumanni „Kaubamaja“ – mõlemad 2022. aastal Vanemuises esmaettekandele tulnud algupärandid – on väga selge looja sõnumiga, „Cyrano de Bergerac“ samamoodi. Loomulikult peab repertuaar hoidma tasakaalu eesti ooperi ja lääne repertuaari vahel, aga eesti ooperiliteratuuri seas on nii palju esiletõstmist väärt teoseid. Uus materjal saab sealjuures kindlasti rohkem tähelepanu. Ka „Cyrano“ on ooperi mastaabis alles võrdlemisi hiljuti loodud – 1974. aastal – ning võiks veel laiemale publikule ette jõuda.

Tunnetad sa tänases ühiskonnas midagi, mis teeb „Cyrano de Bergeraci“ päevakajaliseks?

„Cyrano“ on lugu inimsuhetest – armastusest ning ühiskonnaklassidest, mis on niivõrd igapäevased teemad. Kuigi meil Eestis klassiühiskonda võib-olla nii palju ei tajuta, jõuab see teema algteksti ja tegevuskoha kaudu kuidagi väga lähedale. Ka Estonias tehtud lavastusest on praeguseks pikk aeg möödas. Meil saab see Mare Tomminga lavastuses täiesti uue tõlgenduse.

Võin veel öelda, et muusikaliselt on Tambergil kõik karakterid väga reljeefsed, igapähele on oma äratuntav kompositsiooniline iseloom, oma läbiv lüürika. Nende leitmotiivide kaudu on teos tervikuks kujundatud. Muusikas kerkivad esile puhangulisus ja armastuse teema. Kuna libreto on eesti keeles kirjutatud – minu arvates eesti muusikaliteratuuri seas kõige kaunim –, siis tekib riimidest juba ilma muusikatagi omaette poeesia. Sümbioosis need muidugi võimendavad teineteist.

Tamberg oli erakordselt vaimukas, mänguline ja karakterne isik. Tema looming on jätnud eesti muusikasse kustumatu jälje, ooperimuusikat oleks ta võinud palju rohkem kirjutada.

Milline on sinu suhe „Cyranoga“ ja Eino Tambergi muusikaga?

Kui ma Vanemuise muusikajuhina alustasin, tegime „Cyranost“ kontserdiversiooni. Seal laulsid Juhan Tralla, Pirjo Jonas ja Simo Breede. Tambergi muusikat olen juhatanud rohkemgi, ka salvestanud. Tal on suurepärase oratoorium orkestrile, koorile ja solistidele – „Amores“.

Tamberg oli mu bakalaureusetöö komisjoni esimees. Mul on eredad mälestused temast inimesena. Ta oli erakordselt vaimukas, mänguline ja karakterne isik. Tema looming on jätnud eesti muusikasse kustumatu jälje, ooperimuusikat oleks ta võinud palju rohkem kirjutada. Tal oli ilmselgelt selle peale soont, häälte dramaturgia ja muusika sümbioos sobis talle suurepäraselt. Ometi on ta rohkem kirjutanud instrumentaalmuusikat.

Kuna lavateoseid on Tambergil veel, on ehk lootust neist mõnda tulevatel aastatel Vanemuises näha?

Ei saa välistada. Eesti ooper tervikuna on nii rikalik, et üritame seda tingimata regulaarselt publiku ette tuua. Arvan, et seeläbi tuntakse ka tänapäeva ühiskonnas, et see kunstijaan pole kuidagi unustuse hõlma vajunud. Toimub ikkagi dialog uue ja „vana hea“ vahel. Midagi vana ja äratuntavat, mõni nostalgia element peab ju ka muusikas olema. Ootan „Cyrano“ lavastust väga, sest see on tõesti erakordselt inspireeriv muusika. Eriti ootan koostööd Mare Tommingaga, sest tema viis Tambergi muusikat ja temaatikat tunnetada on minu jaoks väga sisuline ja värske.

„Mägede iludus- kuninganna“ comeback Vanemuise lavale

TEKST ANU TONTS

FOTOD VIRGE RATASEPP, VANEMUISE ARHIIV

"Mägede iluduskuninganna" (1999).
Herta Elviste ja Liina Tennosaar.

Esimeses proovis 2022. aasta oktoobris.
Oskar Seeman ja Ragne Pekarev

Ain Mäeots ja Liina Tennosaar

1999. aastal esietendus Martin McDonagh' näidend „Mägede iluduskuninganna“ esimest korda Eestis ja Vanemuises. Mängukoht oli toona väike maja, lavastajaks Ain Mäeots, kunstnikutöö tegi Liina Unt ning laval olid Herta Elviste, Liina Tennosaar, Indrek Taalmaa ja Margus Jaanovits. Möödast on 24 aastat ja lavastaja Mäeots on jõudnud sama näidendi juurde tagasi. Seekord teeb kunstnikutöö Iir Hermeliin. Liina Tennosaar, kes toona mängis noorema naise Maureen rolli, võtab nüüd üle oma eelmise lavastuse partneri Herta Elviste mängitud Magi osa ning tema tütre Maureenina tuleb lavale Ragne Pekarev, Pato rollis on sel korral Ain Mäeots või Andres Mähar ja tema noorem vend Rayd Oskar Seeman.

„Mägede iluduskuninganna“ esietendus Iirimaal Galways 1996. aastal ning oli toona veel tundmatu Martin McDonagh' debüütnäidend, mis lennutas ta kiiresti kaasaegse näitekirjanduse pjedestaalide kõrgeimaile astmeile. Londonis kasvanud Iiri päritolu näitekirjaniku paljude näidendite tegevus toimub Iirimaal, erand pole ka „Mägede iluduskuninganna“, mis originaalis kannab pealkirja „The Beauty Queen of Leenane“. Musta huumoriga võrtsitatud lugu Leenane'i mägismaalt on ühtaegu nii koomiline kui traagiline, kahe naise – ema ja tütre – duell on eluline ja valus ning publikul on võimalik kaasa elada mõlema naise sisemuses toimuvale.

Ain Mäeots

Sa oled „Mägede iluduskuningannat“ korra elus juba lavastanud. Miks sa uuesti selle materjali poole pöördud ja kas seda hirmu pole, et kunagi tehtud lavastus hakkab uut lavastusprotsessi segama?

Sellel on väga selge ajend, õigemini on neid isegi mitu. Juhtus nii, et mõni aasta tagasi küsis mu poeg Tristan, kas oskaksin talle kooli tõlketöö jaoks mõnda ingliskeelset näidendit soovitada. Mingil põhjusel oli mul kohe riiulilt võtta „Mägede iluduskuninganna“ originaal. Lõin selle hetkeks lahti ja ei pannud enne käest, kui olin näidendi otsast lõpuni uuesti läbi lugenud – ehkki tean seda lugu peast, haaras lugu mind taas täiesti endasse! Ja siis meenus mulle üks episood tookordsest prooviperioodist. Ühes proovis, kui me Liina ja Hertaga mingit stseeni pusisime ja vaidlesime, ütles Herta järsku Liinale midagi sellist, et: „Sul on ju lihtne öelda, aga vaat kui paarikümne aasta pärast peaksid ise seda rolli mängima, siis saad ehk aru!“ Mille peale Liina teatas, et vot mängin jah – kui Ain lavastab! Muidugi olin ka mina käpp ja... siin me nüüd siis oleme! Ühesõnaga, lugedes tuli see kõik meelde ja tundsin, et nüüd on õige aeg käes.

Sul on selle 1999. aasta lavastusega kindlasti seotud palju emotsioone ja mälestusi? Minu mäletamist mööda võttis publik „Mägede iluduskuninganna“ omal ajal väga hästi vastu.

Täiesti ja absoluutselt! Lisaks on Martin McDonagh' st vahepeal saanud Oscari võitja ning tunnustatud filmistsenarist ja lavastaja. Aga tookord, kui näidend minuni jõudis, polnud Eestis temast veel peaaegu mitte keegi midagi kuulnud. Kumu põnevast näidendist jõudis ilmselt paari-päevase vahega Eestis mitme lavastajani, mäletan, et olin just Eesti Teatri Agentuurile teada andnud, et hakkab seda Tartus tegema, ja seejärel tuli ka ühelt teiselt lavastajalt agentuurile sooviavaldus seda lavastada, aga... olin paar päeva ette jõudnud.

Meil tekkis Hertaga kohe väga hea klapp. Mina olin noor, paar hooaega teatris olnud, aga ta võttis mu kiiresti omaks, hoidis ja aktsepteeris mind ka lavastajana. Saime temaga väga hästi läbi, ta oli mulle justkui... teatrivanaema. Koostööst Hertaga on mul väga head mälestused, kuradi liigutav on selle peale tagasi mõelda. Ta oli väga hea näitleja.

Meil tekkis Hertaga kohe väga hea klapp. Mina olin noor, paar hooaega teatris olnud, aga ta võttis mu kiiresti omaks, hoidis ja aktsepteeris mind ka lavastajana.

Jõuline, väga täpne, ei teinud kunagi midagi poolikult...

Liina Tennosaar ja Ragne Pekarev on mänginud päris paljudes sinu lavastustes. Mis teid seob?

Jah, kindlasti on Liina ja Ragne kaks sellist näitlejannat, kellega mul on hea klapp ja tore koos töötada. See aga ei tähenda, et protsess oleks koos nendega lihtne, kaugel sellest! Nad on mõlemad heas mõttes enda eest väljas, ei lase lavastajal mugavaks muutuda, ütlevad otse välja, kui miski ei sobi või ei meeldi. Nad on oma töös maksimalistid. Mulle see sobib ja meeldib.

Liina Tennosaar

Mis tunne on selle materjali juurde tagasi pöörduda?

Hoidsin end kodus enne proovide algust täiesti puhtana – ei vaadanud vana tekstiraamatut ega midagi, ehkki tean, kus ta mul on. Mõtlesin, et lasen tekstil ennast üllatada. Seda rolli vastu võttes ma tõepoolest veidi kahtlesin. Tundus, et me oleme korra juba nii toreda tüki teinud... see teise korra asi on ju alati veidi... ettearvamatu. Ega ma ei kujutagi praegu veel üldse ette, kuidas ma seda Herta rolli tegema hakkab. Nüüd, esimeses proovis näidendit lugedes avastasin, et täiesti tahtmatult teen järele mingit Herta intonatsiooni või ütlen nii, nagu Herta ütles, või... Ega ma ei tea, mis sellest kõigest saab.

Aga kuidas oli koos Herta Elvistega seda tükki teha, mis on meelde jäänud?

Ma ei tea, kas ma mäletan õigesti, aga minu meelest oli esimene proov 1. septembril ja ma läksin

sinna nagu laps koolitundi: olin Hertale astrid ostnud... See oli minu jaoks esimene tõsine töö koos Hertaga. Ma olin ju temaga Vanemuises töötades ennegi koos laval olnud, aga aukartus oli muidugi suur. Olin näidendi läbi lugenud ja mõtlesin endamisi, et kuidas ma küll sellist pisikest vanainimest nüüd väntsutama ja raputama hakkab... Eks ma kartsin, aga Herta võttis juba esimeses proovis kõik pinged maha ja ütles, et kui sa midagi teed, tee täiega ja küll ma ära kannatan, ära hoia end tagasi... See kõik oli kuidagi tore. Mäletan veel, et alati enne etendust – me olime väikeses majas ühes garderoobis – tegi Herta hääleharjutusi ja siis tahtis ta näidendi esimese stseeni kiiresti läbi lobi-seda. See esimene stseen on selline üksteise peale tigitsemine, paras näaklemine. Meie tookordne kostümeerija Kaie küsis ükskord ootamatult, et miks te alati enne etendust niimoodi tülitsete. Et kui te üldse omavahel läbi ei saa, siis ma võin teile eraldi garderoobid anda...

Üks asi on mulle selle lavastusega seoses veel väga eredalt meelde jäänud, ma pole midagi sellist kogenud ei enne ega pärast. Iga kord, kui etendus lõppes, oli saalis alati väga pikk vaikus, keegi ei plaksutanud. Ma nii mäletan, et meie ootasime Hertaga ühel pool lava taga ja poisid, Indrek ja Margus, olid teisel pool... vaatasime vastastikku ja Margus luges hääletult: „Üks, kaks, kolm...“ Ta jõudis vahel viiekümneni, enne kui plaksutama hakati. See vaikusehetk pärast etendust... ma pole midagi sellist hiljem kunagi kogenud.

Ragne Pekarev

Kui Vanemuises 1999. aastal „Mägede iluduskuninganna“ esimest korda lavale jõudis, ei olnud sina veel ei teatris ega teatrikoolis. Selgus aga, et kõigest hoolimata on ka sinul toonase lavastusega seotud mälestus.

Tulin pärast keskkooli endalegi üllatuseks Tartu ülikooli keemiat õppima. Ma ei mäleta, kui tihti ma siis teatrisse jõudsin, aga üks õhtu on eredalt meeles: istusin Vanemuise väikese maja saalis üsna ees paremal pool. Järgmine pilt, mida endast mäletan, on see, et kõik on ära läinud, saal on tühi, mina ikka istun ja ei suuda ega taha oma pisaratevoolu peatada. Pilg oma punastel kingadel ja valgetel sukkadel. Ühel hetkel puudutab mind keegi õlast ja küsib, et kas kõik on hästi. Vastan, et jah, ning tänan mõttes küsijat, et ta ei palunud mul

Ja nüüd alustame sama lavastajaga ja sama Liinaga, keda toona laval imetlesin, sellesama „Mägede iluduskuninganna“ proove.

lahkuda. Istun natuke veel ja tõusen. See, mida tol õhtul teatris nägin, oli „Mägede iluduskuninganna“. Ma olin siis vast 19-aastane.

Kolm aastat hiljem sain sisse lavakunsti-kooli ja seal veel neli aastat hiljem tutvusin Ain Mäeotsaga, kes oli siis Vanemuise draamajuht. Kohtusin temaga ühes Tallinna kohvikus, et rääkida Vanemuise teatrisse tööle tulemisest. Ja nüüd alustame sama lavastajaga ja sama Liinaga, keda toona laval imetlesin, sellesama „Mägede iluduskuninganna“ proove. Oleks keegi mulle 22 aastat tagasi, kui seal saalis istusin, seda öelnud... Tolsamal suvel ei võetud mind vastu Viljandi kultuuriakadeemiasse – minust ei saanud näitlejat.

Andres Mähar

On sul olnud varem kokkupuuteid „Mägede iluduskuningannaga“?

Minu seos „Mägede iluduskuningannaga“ on see, et 2013. aastal lavastas Tanel Jonas Vanemuises McDonagh' näidendi „Üksildane lää“ ja mina mängisin seal Valene'i. Valene'il on „Üksildases läänes“ tekst, kus ta ütleb, et Pato Dooley lõi talle labidaga pähe. Seesama Pato, keda ma nüüd „Mägede iluduskuningannas“ mängin. Maakera on ümmargune!

Oskar Seeman

Kõigil ülejäänud trupiliikmetel on 1999. aasta lavastusega seotud mõni mälestus. Kas ka sinul?

Mina olin 1999. aastal kaheaastane, sellest tingituna pole mul tookordse lavastusega seoses mingeid mälestusi. Aga suur McDonagh' fänn olen ma küll.

Alliksaare müüt

TEKST URMAS VADI

Artur Alliksaarel on olemas kõik müüdile vajalikud omadused: ta suri noorelt ning ta oli kõva hääle ja sirge seljaga, tänu millele oli ka ta elutee jube käänuline. Tema kohta liigub linnalegende, üks neist on see, et tema soontes voolab veidi mustlase verd. Sellest ka ehk tema tulisem loomus? Kui vaadata neid üksikuid ja suht kehva kvaliteediga fotosid temast, siis päris eesti kartulikoore moodi ta tõesti ei paista! Lisaks on tal olemas väga head luuletused, mu enese jaoks just need tema viimase aja tekstid, kus read on nii pikad, et tundub, nagu kukuksid nad varsti üle leheääre maha. Samas aga pole temast säilinud ühtegi heli- ega filmiülesvõtet. On räägitud, kui eriline oli tema enese tekstide esitus, mille peale ühel kunstnike maja üritusel Aleksander Sumann oli vaimustunult mitu minutit pead raputanud. Aga kuidas see lugemine kõlas? Mõni ütleb, et valjusti, mõni, et vaikselt, sordiini all, aga intensiivselt. Ja sellele tema lõppematule jutule on viidanud ka Alliksaare sõbrad, muide mitte alati ülivõrdes. Kujutluspilt, kuidas toas on justkui keravälv, kes ei lase teistel midagi rääkida – see võib olla ikka väga väsitav ja tüütu. Eriti kui mõelda mõne töökoosoleku peale, kus me kõik tänapäeval rohkem või vähem osaleme. On need siis ideerünnakud, milles Alliksaar oleks kindlasti olnud suurepärase, aga kujutagem ette koosolekut, kus peaks ka milleski kokku leppima, ja seal on keegi troll, kes kogu aeg räägib ja on huvitav ja vaimukas, aga kuhugi ei jõuta, midagi kokku ei lepita, sest ühel inimesel on väga huvitav, ja koosolek ei lõpe iialgi.

15. aprillil ehk Artur Alliksaare 100. sünniaasta-päeval esietendub Sadamateatris Alliksaarest rääkiv lavastus „Sadamgrammi taevasina“, mille autor ja lavastaja on Urmas Vadi.

Viimasel ajal olen kirjutanud Alliksaarest näidendit ja nende teemadega ringi käinud. On vist nii, et kui ise millegagi tegeled, siis avastad sellest igal pool enda ümber märke. Umbes nii, et kui värvid oma aia ära, siis näed, et keegi just samamoodi värvib aeda, keegi on just värvunud, keegi peaks hakkama värvima. Nii sattusin hiljuti ühel peol kokku kunstnikuga, kes küsis minu käest, et miks ei ole enam lärmavaid kirjanikke. Mulle tundus esialgu, et mismoodi, kuidas ei ole, ikka on! Aga niipea kui hakkasin neid karjuvaid luuletajaid üles lugema, siis peale Jürgen Rooste ei saanudki kedagi, pealegi on ka Jürgen selline arukas inimene, mitte loodusjõud, mis liigub, ilma et isegi teaks, kuhu ja kuidas. Jah, enamik alternatiivseid röökjaid on kas ära surnud või siis vait jäänud või muutunud äärmuslikeks ja ääremaastunud sedavõrd, et luule huvitab neid nüüd palju vähem kui poliitika ja/või vandenõuteooriad. Ega ma osanudki sellele kunstnikule midagi muud öelda, et mis ma siin ikka lärmaksin, mille vastu? Ju siis aeg on selline, et väga ei lärmata? Aga siis tuli muidugi kohe Alliksaar meelde, kes ütles, et pole sellist aega, on ainult hetk ja tegutseda tuleks kohe. Mida siis nüüd peaks tegema, mida hüüdma üle uhke peosaali? Kas midagi päevapoliitilist? Või siis karjatama üle saali, kui kõik veini joovad ja võileibu näksivad: „Teie sööte, aga mõelge neile, kes süüa ei saa!“ Või siis oleks pidanud hõikama midagi poeetilist? Aga muidugi ei hõiganud ma midagi. Sest isegi kui saada üle tunde, et jube piinlik ja nõme on niimoodi karjuda, siis kindlasti esimese asjana arvaksid inimesed, et ma olen purjus. Ja eks ilmselt need kõvad karjudad-luuletajad omal ajal seda ka olid. Ehk on ka see asja võti, et ei jooda nii palju ja karjutakse vähem? Aga see küsimus, miks meil pole karjuvaid kirjanikke, jäi mind kummitamata. Kas ma tahaksin karjuvat luuletajat? Ise ei tahaks olla, ja ka kedagi teist väga lähedalt näha või kuulda ei taha, aga ehk kusagilt eemalt?

Kui Alliksaar vangilaagrist Tartusse tagasi tuli ning kohvikutes ja tänavatel kõva häälega rääkis ja oma luulet esitas, siis ilmselgelt sisimas sellist häält oodati ja samas kardeti. Juba ilmselt ainuüksi sellepärast, et nõukogude ajal oli kommunism ja inimesed pidid elama selles rahumeelselt ja võrdselt. Aga kui oli näha, et üks inimene ei ole võrdne, vaid räägib liiga kõva häälega, ajas see paljusid närvi, tekitas segadust, kadedust, aga ka imetlust. Ja kuigi Alliksaar ütleb, et pole

Artur Alliksaarel on olemas kõik müüdile vajalikud omadused: ta suri noorelt ning ta oli kõva hääle ja sirge seljaga, tänu millele oli ka ta elutee jube käänuline.

neid paremaid ega halvemaid aegu, siis ilmselt sattus ta viiekümnendate lõpu Tartusse just kõige õigemal ajal. Loomulikult ei oodanud siin teda keegi, tema luuletusi ei avaldatud, ilmus ainult osa tõlkeid, aga teatud ringkondades kehastas ta oma jutu ja olekuga vaba inimest. Selle vabaduse juurde käis muidugi ka vaesus ja teadmine lähenevast lõpust. Või ei olnudki see mõte väga painav, kui uskuda, et aega pole olemas? Jah, Alliksaar oli alternatiivne, aga see alternatiivne tähendab justkui automaatselt seda, et inimene on valinud endale meelega mingi teise rea, mitte põhivoolu. Aga see alternatiivne võib tähendada ka seda, et sul ei olegi muid alternatiive, kui see n-ö teine rida. Ja kui jätta hetkeks kõrvale Alliksaare vabaduse- ja tööajatu ning sirgeselgus (mida muidugi ei saa kõrvale jätta, aga no kuna Alliksaar ise oli fabuleerija, siis võib), siis on võimalik vaadata seda elulugu ka kui asjade loomulikku käiku või isegi sundolukorda. Ehk kui üks poiss on varases teismeeas ilma jäänud oma emast ning isa, kellega pole häid suhteid, abiellub uuesti ja poeg jääb üksi, ja otsib endale teenistust, ja see on ka üks põhjus, miks ta läheb Saksa sõjaväkke, ning hiljem vangilaagrist tulles pole tal tööd ega kuhugi minna, siis ilmselt pole see vaid boheemlik elulaad ja alternatiiv, vaid tõsiasi, et sul lihtsalt polegi kuhugi minna.

Sügisel käisin Münchenis üht lavastust vaatamas, see mõjus selliselt alternatiivselt-väsinult: sõideti pikalt ühe triki peal, mis oli juba ammu end ammendanud, tundus, et enne saab otsa mu elu kui see etendus. Kui esimene vaatus lõppes, hõikas keegi täiest kõrist üle saali: „Täielik jura!“ Kõik saalis elavnesid, otsiti pilkudega, kes see karjus, ja paljud olid selle mehega muidugi samal nõul ning lahkusid peale esimest vaatust. Ma arvan, et see mees oli ilmselt Alliksaar.

„Kirsiaias“ hakkab mängima juudi orkester

TEKST SVEN KARJA
FOTO VIRGE RATASEPP

Ele Sonn on vanemuislane juba kakskümmend viis aastat. Teda jagub võrdselt nii lava taha muusiku ja muusikalise kujundajana, lava peale muusikalistes draamalavastuses rolle tegema kui ka lava alla ooperite orkestrikoosseisus klaveripartiisid esitama. Kõige südamelähedasemaks peab vastutava kontsertmeistri ametikohal töötav Ele aga kõike seda, mis on seotud draamanäitlejate laulma panemisega.

„Eks pool minu tööst on nagu psühholoogi oma,“ ei tee Ele saladust.

Alustas Ele kontsertmeistrina, mis tähendab tööd ooperilauljatega ning lavastusproovidel mängimist (orkester tuleb proovidesse alles paar nädalat enne esietendust, selle ajani asendab orkestrit klaver). Siis lisandus ooperižanrile muusikal.

Esimene, kus oli vaja sõnateatri näitlejad laulma saada, oli muusikal „Inetu“ 2002. aastal. „Põhitöö tegi selle lavastuse juures Peeter Konovalov Ugalast, kellel on väga suur kogemus draamanäitlejate aitamisega,“ jutustab Ele. „Tema kõrval olles hakkasin asja vastu rohkem huvi tundma.“

Teise põhjalikuma koolituse sai Ele legendaarse dirigendi Tarmo Leinatamme kõrval, kellega koostöös toodi välja hulk kuulsaid muusikale. „Tarmot me jääme vist igavesti taga igatsema. Temaga oli kõik nii lõbus ja tore, et see nagu polnudki töö. Mõnikord endamisi imestasin, et selle eest makstakse isegi palka,“ meenutab ta.

Lavastaja, kelle käe all Ele esimest korda kostüümis lavale pilli mängima astus, oli veel üks legendaarne Eesti teatrimees, Mikk Mikiver, ning lavastuseks „Sõda ja rahu“. Veel üks oluline lavastaja on Robert Annus, kes oma tükis „Lood Viini metsadest“ usaldas kontsertmeistrile rolli, mis hõlmas ka teksti rääkimist. Nüüdseks on Ele osalenud kaugelt enam kui paarikümnes Vanemuise lavastuses. Mõnel juhul bändiliikmena, näiteks Tiit Palu lavastustes „Mu veetlev Tartu“ ja „Kaukaasia kriidiring“, mõnikord väiksemas muusikalises või sõnalises rollis. Lemmiktükk läbi aegade on „Fanny ja Alexander“, kus Ele oli nii muusikaline kujundaja kui rollitäitja. Lavastajaks

Ain Mäeots, jälle väga oluline lavastaja Ele teatriteel.

Aga kõige enam naudib Ele siiski koostööd draamanäitlejatega, sest „draamakad lihtsalt on nii ägedad isiksused!“. Seda küll, aga... kõik sõnateatri näitlejad ei pruugi ju olla muusikaliselt samavõrd andekad. „Eks pool minu tööst on nagu psühholoogi oma,“ ei tee Ele saladust. „Nii mõnigi näitleja on tulnud ja öelnud, et mina laulda ei oska. Üks selliseid – ma nime jätkaks küll enda teada – siristab praegu nagu linnuke! Igat näitlejat on võimalik laulma panna, kasvõi oma kahe noodiga. Tal on siis jälle mingi muu konks, mingi oma suhe asjasse. Mina pean selle nõksu üles leidma ja andma näitlejale julgust ja enesekindlust.“

Praeguse draamatrupi puhul mingeid erilisi nõkse või veenmist kasutada pole vaja, sest kõik on erakordselt muusikaalsed. Viimati veendus Ele selles läinud hooajal Vanemuise esimese avafestivali kava kokku pannes: draamaseltskond oleks võinud sisustada mitu täispikka kontserti. „Kõik laulavad nagu kulda!“

Samas on mitmed tööd arendanud ka näitlejate lauluõpetajat ennast. Näiteks enne Ain Mäeotsa tehtud suvelavastust „Obinitsa“ ei teadnud Ele kuigi palju setu folkloorist ja muusikast, tundis ainult tohutut respekti.

Viimastel aastatel on Ele oskusi vajatud ka väljaspool Vanemuist, näiteks Emajõe Suveteatris. Seal on Ele vastutanud muusika eest lavastustes „Tsaar Saltaan“ ja „Kasuema“. Viimasesse läks ka üks Ele enda komponeeritud laul, mis on osa teda

Stiilivihje tuli Anton Tšehhovilt endalt: nimelt mainitakse näidendis „kuulsat juudi orkestrit“.

koroonaaajal tabanud loomingulisest puhangust. Üks teine, vanemuistlastest koosnev sõpruskond koondus kaheksa aastat tagasi Luke mõisasse, kus toodi välja mitu muusikalist suvelavastust. Tollesse sõpruskonda kuulunud Vanemuise lavastav näitleja Priit Strandberg palus Ele läinud kevadel muusikajuhiks oma „Törksa taltsutuse“ lavastuse juurde. Kuna trupis oli mitmeid muusikaalseid näitlejaid ja Jakobi Mäe teatristuudio noori, sai lavastus muusikast tulvil.

Kohe on algamas proovid Priidu ja Ele järgmise koostööga, milleks on Anton Tšehhovi ilmakuulus ja Eestiski viimastel aastatel korduvalt mängitud „Kirsiaed“. Kuigi näitetrupp pole veel esimeseks lugemisprooviks maha istunud, ehk saame paar sõna rääkida lavastuse muusikalisest poolest? „Jah, muidugi oleme Priiduga seda arutanud ja esimesed mõtted on olemas, aga need kõik on alles esialgsed ideed. Võib juhtuda, et lõpptulemus päris selliseks ei jää,“ räägib Ele, kes on kogenud, et veel proovide viimases faasis jääb mõni hoole ja vaevaga õpitud muusikaline number siiski välja ja midagi tekib juurde.

Tšehhovi lavastuse muusikalised plaanid hakkasid hargnema sellest, et kuna „Törksa taltsutust“ oma energiaga särtsakalt vedanud Jakobi Mäe teatristuudio noored on ka „Kirsiaias“ kaasatud, tekkis lavastaja Strandbergil, kes on ka ise tegevmuusik, soov kasutada elavat muusikat. Stiilivihje tuli Anton Tšehhovilt endalt: nimelt mainitakse näidendis „kuulsat juudi orkestrit“. Siit ka idee tekitada lavalegi üks täisverd juudi

orkester. Samuti mainitakse „Kirsiaia“ tekstis mitmeid vene romansse, mida jupiti ette kantakse või ümisetakse. Suure tõenäosusega jagub neid ka lavastusse. Ent mitte kogu muusika ei ole seotud 20. sajandi alguses valminud näidendi ajastuga. Näiteks on mõttes kasutada üht vene bändi Akvaarium lugu, „Vihmaingel“, aga samuti maailmakuulsa minimalisti Gavin Bryarsi aastatel 1969–1972 valminud teost „The Sinking of the Titanic“. Viimane peaks sisuliselt haakuma Tšehhovi näidendis kujutatud situatsiooniga, kus kõik on teadlikud kohe-kohe juhtuvast katastroofist – kirsiaia üle peetavast oksjonist –, kuid keegi ei võta midagi ette. Selline uppuval laeval viibimise õhustik.

Aga veel kord, kui palju neist ideedest lavale jõuab, näeb alles „Kirsiaia“ esietendusel ja lõppsõna selles osas jääb alati lavastajale, sest „lavastaja on a ja o! Tema on see inimene, kes paneb kogu terviku kokku“.

Draamalavastuste kõrval jagub Elet praegu ka muusikali ja ooperi juurde, näiteks muusikal „Nunnad hoos“ astub ta mõnedel etendustel dirigendipuldi ning Mozarti ooperis „Don Giovanni“ on tema saata retsitatiivid. Ent muusikat mahub Ele ellu ka väljaspool teatrit: juba mitu aastat on ta Tartu valla muusikakooli direktor ning administreerimise kõrval jaksab anda ka vanamuusika- ja klavessiinitunde. Tema vaba aja muusikakuulamine hõlmab kõiki stiile barokist popini, kuigi süda kuulub bossanoovale. Ja mõnikord kulub muusikale vahelduseks ära ka pikem sõõm vaikust.

Rauno Zubko: „Noorte teemad on tõsised teemad.“

Vanemuise balletitrupp alustab kevadet noortele mõeldud nüüdistantsulavastusega. 4. märtsil jõuab publiku ette **Rauno Zubko** interaktiivne ja piire kompav lavateos „**kriis.ID**“, mille fookuses on noore identiteedi kujunemine tänapäeva kriiside valguses või nende kiuste. Tantsijate kõrval astub üles ka muusik jonas.f.k. Lavastuse kunstnik on Kaia Tungal, video- ja valguskunstnik Mikk-Mait Kivi. Lavastaja ja koreograaf Rauno Zubko tutvustab oma ideid enne proovide algust.

TEKST KERTTU PILISTE
FOTO SANDRA VEERMETS

Kuidas kujuneb inimese identiteet, kui maailm meie ümber on nii habras ja kokkuvarisemisohus?

Miks on lavastuse pealkiri „kriis.ID“? Mida see punkt seal vahel tähendab?

Kui sain Vanemuise balletijuhilt Mare Tommingalt pakkumise teha lavastus noortele, mõtlesin uurida, mis on tänapäeva noorte murekohad või milliste teemadega nad peamiselt tegelevad, sest see on kindlasti põlvkonniti erinev. Peamiseks teemaks kujunesid identiteediotsingud, kuna inimesel saab tänapäeval olla nii palju erinevaid identiteete. Varasemad põlvkonnad ei ole selle teemaga võib-olla pidanud nii väga kokku puutuma, sest internet oli siis alles suhteliselt lapsekingades. Tegelikult saab kõigi sotsiaalmeedia saitide kaudu luua endale väga erineva identiteedi. Võib-olla pole noor inimene koolis kõige populaarsem ja tal läheb seal enda silmis kehvasti. Küll aga saab ta luua sotsiaalmeediasse täiesti uue tegelase ja olla siis see, kes ta tegelikult tahaks olla. Kuna tahame lavastusse sisse tuua natuke virtuaalmaailma, siis mõtlesime, et lähtume pealkirja puhul veidi ka veebikeskkonnast.

Lavastuse algidee ongi identiteet – noore identiteedi loomine, mitte moraalitsevas võtmes, vaid avastades, milliseid erinevaid *alter ego*’sid või tegelasi saab inimene endale luua. Samas on ka noorte vaimne tervis hakanud kindlasti märksa ohtlikumas suunas liikuma, seegi on teema. Kui need kriisid üksteise järel tulid – kõigepealt koroonaperiood, siis sõda, siis energiakriis –, ilmub järjest artikleid, kuidas see kõik meie noori mõjutab. Vahepeal tekkis ju lausa mõiste „pandemia-lapsed“, need, kes pidid vanuse poolest kõige olulisemal sotsiaalsuse perioodil olema kodus nelja seina vahel ega saanud seda vajalikku suhtlust, mis on mingil kasvuperioodil väga tähtis. Samamoodi on tehtud uurimusi sellest, kuidas lähedal käiv sõda, energiakriis ja kõik praeguses

ühiskonnas toimuv noort inimest mõjutavad. Kuidas kujuneb inimese identiteet, kui maailm meie ümber on nii habras ja kokkuvarisemisohus?

Lavastus ei kajasta seda kõike võib-olla nii tõsiselt, kui teema ise on, pigem uurime, avastame ja loodame, et noored mõtleavad meiega kaasa. Tahan identiteeti ka mänguliselt käsitleda, teha seda sümbolite kaudu. Kui ma näiteks asetan hiiglaslikule lihakuubikule roosas kleidis tantsija, siis see on üks identiteet, aga kui panna sinna kirvega mees, siis see on hoopis midagi muud ja minu jaoks täiesti põhjendatud. Roosas kleidis tüdruk sellel kuubikul on seevastu kuidagi hästi põhjendatu. Mängime nende sümbolitega ja vaatame, missugused identiteedid tekkima hakkavad ning mis on tänapäeva inimesele aktsepteeritav ja mis mitte. Toome nii video kui lavakujunduse kaudu lavastusse ka neid sümboliteid, mis käivad kaasas mõne kriisiidentiteediga. Ja miks mitte anda näiteks preestrirüüs inimesele kätte automaatrelv? Tekib jälle mingisugune identiteet, mis on meie silmadele täiesti vastuvõetamatu. Aga just selliseid piire tahakski lavastusega kombata.

See vastab pooleldi ka mu järgmisele küsimusele: miks tuua nii tõsine teema just noortele suunatud lavastusena välja?

Olen näinud, et noortele suunatud lavastused on tihti kas hästi moraliseerivad või siis hoopis täiesti meelelahutuslikud. Tahaksin need kaks asja kuidagi kokku tuua, noorte teemad on tõsised teemad ja ma ei leia, et neid peaks kuidagi kergemalt käsitlema. Samas tegin kindla otsuse: tahan, et noor saaks teatrist ikkagi pigem positiivse laengu, mitte ei lahkuku siit mõeldes, et jälle tuletas keegi meelde, kui kehv olukord praegu maailmas on. (*Naerab.*) Midagi sellist. Need teemad on tõsised,

Need teemad on tõsised, aga usun, et noortele tuleb anda mõista, et ka tõsisele ja rusuvale teemale on võib-olla olemas mõni väga lihtne lahendus.

aga usun, et noortele tuleb anda mõista, et ka tõsisele ja rusuvale teemale on võib-olla olemas mõni väga lihtne lahendus. Ja võib olla mõni väga kerge tee, kuidas see seljatada või sellest üle olla.

Teatri kodulehel tutvustatakse lavastust sõnaga „interaktiivne“ ja justkui seatakse kahtluse alla neljanda seina olemasolu. Milleks peaks publik valmis olema?

Eks näis. Ideid on meil palju. Ma tahaks lavastuses luua võimaluse, et kui tahad olla neljanda seina taga, siis sa saad seal olla, ja kui sul on piisavalt julgust, siis saad tulla ja mõjutada laval toimuvat. Tahaksin interaktiivsuse abil võib-olla ka virtuaalmaailma sisse tuua, lavastuses korraks noorele sõna anda, pakkuda mingit otsustushetke või võimalust ise kaasa lüüa. Üks lahendus oleks teha seda virtuaalse interaktiivsuse kaudu. Seda praegu publikuga plaanis ei ole, et „nüüd tulen lavale ja pean midagi tegema“. Mõtiskleme ka selle üle, kuidas saaks lavastuses ära kasutada noortele tahes-tahtmata käe külge kasvanud nutitelefone. Me teame, et need on kogu aeg taskus olemas ja hääletuks pandud. Miks mitte siis neid ka kasutusele võtta?

Anda neile mingisugune positiivsem tähendus?

Või negatiivne. See on tõlgendamise küsimus. Nutitelefonid on nagunii suur igapäeva osa. Me üritame seda kuidagi ignoreerida, öeldes, et tee nüüd kaks tundi ekraanivaba aega ja nii edasi, aga võib-olla see ongi suund, kuhu ühiskond liigub, ja me ei peaks üritama sellest kõrvale puigelda.

Põnev on ka see, et teed nüüdistsulavastust just Vanemuise balletitrupiga. Mida võiks

traditsiooniline balletiväljaõpe lavastusele juurde anda?

Balletitantsijad on väga tehnilised ja võimekad, trupina kindlasti väga ühtsed. Tahaksin tantsijatele omalt poolt mingit uuelaadset väljundit või teistsugust protsessi pakkuda. Kasutan balletti alusena, mis loob ühtse liikumiskeele, aga tahan kindlasti protsessi vältel uurida tantsija enda liikumisidentiteeti, avastada, mis omapärad või liikumiskvaliteedid nende kehas on. Kui balletitreening otsib taga pigem ühtsust, siis minul oleks põnev sellele natuke vastu töötada ja individuaalsust otsida. Mul on väga hea meel, et saan Vanemuises teha ja just balletitrupiga. Arvan, et see tuleb põnev protsess nii mulle kui ka tantsijatele.

Kuidas sa seda protsessi ette kujutad? Näiteks, milline võiks olla muusika ja tantsu vahekord, arvestades, et teil on tiimis ka live-muusik Jonas Kaarnamets?

Tahan, et tekiks dialoog. See tähendab, et ka liikumine ja muusika oleksid omavahel dialoogis ning see dialoog saaks tekkida ka *live*’is. Oleme Jonasega ka arutanud, et võib-olla iga etendus tulebki natuke isemoodi. Mingil hetkel saab Jonas võtta juhtimise ja kontrollida muusikaga tantsijaid ning mingil hetkel saavad tantsijad võtta juhtimise ja kontrollida Jonast. Meil võiks olla päris elus dialoog, et mitte minna lihtsalt illustreerimise rada, mis on tihti tantsu ja muusika suhe. Ka ruum oma identiteediga on osa dialoogist, mõjutades tantsijat, kelle võimuses on omakorda ruumi muuta. Kindlasti tahaksin prooviprotsessi vältel olla ka tantsijatega dialoogis, et nemadki saaksid olla protsessis osalised, mitte lihtsalt teostajad.

Suur tükk ajalugu peidab ennast teatri maalisaali vanas kapis

TEKST SVEN KARJA

FOTOD TERJE KIHU, VIRGE RATASEPP

Teatrikunstnik – uuema nimega stsenograaf, endisaegsema nimega dekoraator – on inimene, kes loob kogu lavastuse visuaalse külje. Mõtleb välja, millised näevad välja lavaruum ja selles toimetavad tegelased. Oma kujutluses valminud pildi peab ta „maha müüma“ esialgu lavastajale. Kui lavastaja nende mõtetega haakub, vormistab kunstnik oma nägemuse ruumiliseks maketiks või joonistab paberile. Järgmises etapis peab ta valmis tegema täpsete mõõtudega tööjoonised teatri töökodadele, puidu-, metalli-, maalisaali- ja õmblusmeistritele, kes hakkavad kunstniku ideid (lava)reaalsuseks vormima. Teatrikunstniku töö on seega õieti kaks tulemust: esiteks kavandid, teiseks kõik see, mis hiljem laval näha on. Teater, paraku, on „kaduviku kunst“ ja sama kaduv kipub olema ka teatrikunstniku töö: kui lavastus lahku teatri repertuaarist, lammutatakse ka lavakujundus ja viiakse ümbertegemisele kostüümid ning kavandite säilitamine on enamjaolt ikka kunstniku enda mure, sest teatri alati kiires argipäevas pole tavaliselt kellelgi väga mahti nende arhiveerimisele mõelda.

Vanemuises on asjad siiski teisiti. Kui teatri maalisaalis töötav kunstnik-butafoor **Ain Austa** sai paari aasta eest teada, et aastaid keldriarhiivis olnud lahmakad kavandite kaustad kipuvad muule varandusele ette jääma, otsustas ta need tuua maalisaali, kus ennegi oli kunstnike kavandeid jõudumööda talletatud. Selgus, et vanad tolmunud kaustad sisaldavad lademetes „puhast kulda“, erakordse filigraansusega loodud lavakavandeid Vanemuise lavastustele alates aastast 1945, kõik ainult oma ala meistrite tööd: Voldemar Peil, Melanie Lõhmus-Kaarma, Aleksander Vardi, Nigul Espe. Värvikirevad ja peensuseni viimistletud

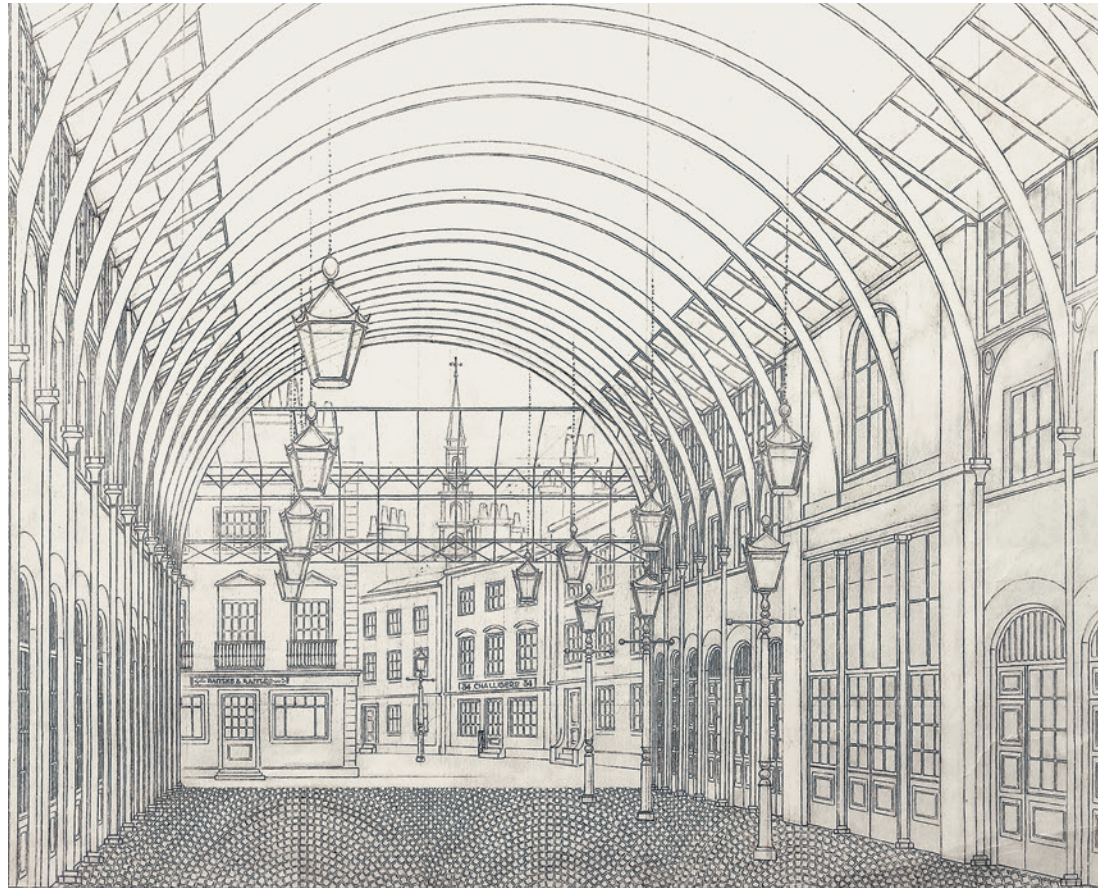
kostüümijoonised meenutavad omaaegseid lasteraamatute illustratsioone, dekoratsioonikavandite läbiv suund oli romantiline realism, mis saavutati peamiselt maalitud riputiste ja foonidega. Tuleb välja, et Vanemuise väikese maja lavale, mis toona oli teatri ainus mängupaik, mahtusid ära nii muinasjutulised metsalagendikud, tohutud purjelaevad kui ka lühtrites ballisaalid. Et kogu teatri-tegemine toimus neil aastatel partei valvsa pilgu saatel, sellest annab tunnistust fakt, et ka näiteks Stalini 70. sünnipäeva märkiva aktuse tähistamise puhuks (aastast 1949) tehti eraldi kavand, millel üüratu presiidiumilaud, loorberipotid ning juubilariportree punaloosungite vahel.

Teiste kunstnike hulgast väärrib eraldi väljatoomist Georg Sander (1923–2016), kelle poole sajandi jooksul valminud kavandite vana kooli põhjalikkus ning tööjooniste perfektsus on jäänud siiani ületamatuks. Mõistagi kaasnes sellega ka nõudlikkus kujunduse teostajate vastu. Üks legende, mida Ain on vanematelt kolleegidelt kuulnud, räägib näiteks sellest, et kord ei suutnud maalisaali teostaja kuidagi kokku segada lavale mineva tapeedi jaoks sama värvitooni mis kavandil ja võõpas viimases hädas hoopis kavandil olevale värvitoonile oma värvi peale... mille aga kunstnik loomulikult kohe ära tabas.

Sanderi – tema sünnist täitub 2023. aasta mais sada aastat – kontos on ridamisi lavastusi, mis koos kujundustega kuuluvad Vanemuise absoluutsesse kullafondi, näiteks Oskar Lutsu „Tagahoovis“ (1974), mille jaoks tuli valmis ehitada kaks mitmekorruselist elumaja. Esialgu, kavandeid vaadates, tundus see piisavalt hullumeelne, kuid valmis detaile omavahel kokku panema hakates selgus, et kõik klappis millimeetri pealt, sest eeltöö oli

Sanderi hilisema loomeperioodi üks säravaimaid saavutusi oli „Minu veetlev leedi“ aastal 1990, selle pisimate detailideni valgele taustale maalitud Londoni-panoraamid teenisid alati publiku imetlushüüdeid ja vaheaplausegi.

Georg Sanderi kavand lavastusele „Minu veetlev leedi“ (1990).

niivõrd põhjalik. Sanderi hilisema loomeperioodi üks säravaimaid saavutusi oli „Minu veetlev leedi“ aastal 1990, selle pisimate detailideni valgele taustale maalitud Londoni-panoraamid teenisid alati publiku imetlushüüdeid ja vaheaplausegi. Selle kujunduse valmimisse sai oma osa anda ka Ain, kellel on meeles ka üks suurem prohmkas. Kui säravvalget ballisaali kujutav tervet lava kattev riputus oli just valminud, läks valgele pinnale ümber must värvipott. Probleemi lahenduseks oli siiski tüki väljalõikamine ja uuega asendamine, mitte tööga otsast alustamine.

Omaette vaatamisväärsus on ka kapp ise, kuhu teatrikunstnike aastatepikkune looming on

talletatud. Massiivne, rohkete ilustustega mööblitükk on oma välise kauniduse saanud siinsamas, teatri maalisaalis, ning oma „eelmises elus“ viibinud laval ooperis „Maria Stuarda“. Nüüd on Ain paigutanud siia eeskujulikus korras ja alfabeetiliselt järjestuses Vanemuises töötanud teatrikunstnike loomingut. Iir Hermeliinile on näiteks varutud lausa eraldi riiul, sest tema kujundused kipuvad sedavõrd töömahukaks. Piisavalt töömahukad on ka Kristjan Suitsu kujundused, kuigi ta ise tuleb alati jutuga, et seekord on plaanis minimalistlik lahendus. Siit on tekkinud lausa omaette väljend „Suitsu minimalism“, millega Vanemuises omaimemiseks saanud kunstnikku heatahtlikult aasida.

Georg Sanderi kavand lavastusele „Mööd möödu vastu“ (1954).

Pole kahtlustki, et varandus, mis sellest kapist leida, võiks olla vundamendiks näiteks Vanemuise teatri oma muuseumile, kui selline kunagi peaks rajatama. Samuti saaks siit väärt õppematerjali eesti lavakujunduse ajaloo õpetamisel. „Kunstnikke on väga erinevaid,“ räägib Ain oma kollektsiooni tutvustuseks. „Mõni võtab asja väga põhjalikult, mõni tuleb laia käega lööma. Mõnel ei ole üldse mingit ideed, kõik on nii ähmane. Tullakse oma ideega siia ja hakatakse uurima, kas seda on üldse võimalik teostada.“

Otsime Sanderi peentöö kõrvale näiteks „Taevase ja maise armastuse“ (1995) kujunduskavandi, lavastajaks Mati Unt, kes mingil hetkel hakkas ise oma lavastustele ka kujundusi tegema. Paberile on musta pastaka ja pooltühja roheline vildika abil visandatud maja esikülg. Tuleb välja, et uuemal ajal saab ka nii.

Uurin, kuivõrd on teatrikunstniku tööd asunud mõjutama nüüdisaegsed digilahendused, näiteks tööjooniste esitamine 3D-kujul. Selgub, et vähemalt Vanemuise maalisaalis eelistatakse siiski inimkäe loomingut, sest arvutis muutub kõik piisavalt ebamääraseks, ka värvitoonid ei pruugi näida sellistena, mida kunstnik lavale soovib.

Ainil endal täitus selles ametis hiljuti neljakümnes tööaasta, seega on ta isegi juba nooremate kolleegide jaoks elav ajalugu. Algas see aga nii, et endine Vanemuise kunstnik Esti Kittus koputas 1980. aastal Tartu kunstikooli kunstilise kujundamise õpilase uksele ja pakkus haltuurat. Parajasti valmistati ette Tartu Raekoja platsil toimunud suurt vabaõhulavastust „Tuhandaastane Tartu“, kuhu oli vaja teha taustamaalinguid. See oli Aini esimene sattumine Vanemuise maalisaali. Pärast kooli lõppu sattus ta suunamisega sujuvalt siia, ja

jäigi. Alguses kehtis siin konkreetsem tööjaotus – kes õmbles lavakardinaid, kes maalis, kes pingutas kangaid raamile, kes valmistas pisemat butafooriat –, nüüd aga on rohkem nõutud laia profiiliga töötajad. Paaril korral on Ain olnud ka ise kunstniku rollis. Väljaspool Vanemuist on ta teinud raamatukujundusi, olnud butafooriks filmide juures ja aidanud Viljandi kultuuriakadeemias koolitada oma tulevase kolleege.

Muidugi on muutunud mõned töövõtted ja materjalid, näiteks hoovas vanadel aegadel lavalt saali tugevat kondiliimi lõhna, mida tänaste teatrivaatajate meelteisse enam ei kandu. Praegusaja moetermin taaskasutus ehk vanadele asjadele uue elu andmine on selles töös olnud alati au sees, samuti laval katki läinud esemete või detailide parandamine. Väga sageli seda siiski ette ei tule, sest juba lavastuse ettevalmistamisel uurib töökodade rahvas põhjalikult järele, mida iga esemega laval täpselt tehakse ehk „kui kõvasti ta vatti saab“. Huvitava asjaoluna võib märkida, et kui kullapulbrit tuleb töökodadel pidavalt juurde tellida, siis hõbedapulbrit seisab veel vanadest varudest pool tünni järel. Head teatrikunstnikud, miks te ei kasuta oma loomingus rohkem hõbedat?

Kas teatrikunstnike loomingut säilitamise oma missiooniprojektiks võtnud vanemuislane on ka oma koduseinale riputanud mõne stsenograafi loomingut? Jah, on, nimelt veel ühe oma ala kuulsuse Natalie Mei töid, temanimelist preemiat antakse aastast 2006 mõnele eriti suurejoonelisele ja säravale lavakujundusele. Aga Aini enda loomingut võib leida õige mitme vanemuislase kodu seinale, sest neljakümne aasta tööjuubeli täituses saab iga teatritöötaja endale meeneks Ain Austa tehtud portree.

„Peeter ja Hunt“ — maagiline esmakohutamine muusikainstrumentidega

TEKST KERTTU PILISTE
FOTO RASMUS KULL

Vanemuise muusikaosakonna 2023. aasta esimese esietendusena jõuab 10. jaanuaril lavale Sergei Prokofjevi muusikaline muinasjutt „Peeter ja Hunt“. Janek Savolainen ja Katrin Pärna hariduslik ühislavastus toob teatrisse kõige noorema publiku ning tutvustab neile seitsme tegelase kaudu muusikainstrumente. Lavastuse autorite kõrval astuvad üles Aivar Kallaste, Julia Kaškovskaja ning Vanemuise sümfooniaorkester. Lavastuse muusikajuht on Taavi Kull. **Janek Savolainen** avab oma vaatenurka „Peetri ja Hundi“ loole.

Sisuliselt on see muusikatund, kus tutvustatakse pille ja õpetatakse muusikat kuulama ning visualiseerima seda heli, mis orkestriaugust kostab.

Alustame sellest, kuidas sa selle materjali juurde jõudsid. Millest tuli idee lavastada „Peetrit ja Hundi“?

Ma olen seda varem lavastanud 2017. aastal Heino Elleri muusikakoolis Kadri Leivategija ettepanekul. Lavastuses oli Vanemuise orkestrantide puhkpillikvintett ja Jutustaja rollis Jüri Aarma. Lahendasime tookordse lavastuse minimalistlike vahenditega, varjuteatri võtmes. Mängisime seda päris palju ning mõtlesin, et võiksin pöörduda selle materjali juurde tulevikus tagasi. Seekord pakkus muusikajuht Risto Joost, et võiksin „Peetrit ja Hundi“ lavastada, ning mul oli just samal hetkel täpselt sama idee.

Oled varem loonud tantsulavastusi – ka lastele – ning koreograafiat muusikalidele, kuid seekord on tegu muusikalise muinasjutuga. Mida „Peetri ja Hundi“ vormi poolelt võib oodata?

See on isegi ehk väljakutse. Me lähtume varjuteatrist, mis on suhteliselt kahemõõtmeline nähtus, umbes nagu Vana-Egiptuse reljeefid. Kuna kasutame etendamisel profiilmaske, liigume varjumängu etendades ise samuti kaheplaaniilises maailmas.

Kuigi tegu ei ole tantsuetendusega, üritame tegelaskujusid edasi anda mingi neile iseloomuliku plastikaga. Lavastus on teistsugune, kuna seal ei näe tavaolekus inimest, vaid tema ümberkehastumisi. Publik ei näe maski kandvat etendajat, vaid näeb, et tegelane Hunt muutub järsku näiteks Pardiks. Loos on kokku seitse tegelast: Vanaisa, Poiss, Hunt, Kass, Part, Linnuke ja Jahimees.

Kas orkester on ka publikule nähtaval?

Jah. Seekord ei ole orkester päris sügavikku peidetud. Orkestriaugu platvorm on ülespoole

tõstetud, et paistaks rohkem kui ainult poognaotsad. Pillidel on selles loos väga tähtis roll, seetõttu toome pillid nähtavale – nii on lastel ka põnevam.

Kuidas tekkis idee tuua „Peetri ja Hundi“ tegelaskond lavale varjuteatri võttega?

Mõtlesin, et võiks mõnda teistsugust vaatenurka pakkuda. Kostüümide kasutamine on levinud valik ja selles mõttes lihtne tee. Me oleks ju võinud tuua lavale karvase Hundi ja lühikestes pükstes Peetri, ent tahtsin lavastusele läheneda kuidagi põnevamalt ja asendada kostümeeritud inimesed varjudega. Vari on minu meelest kõige lihtsam ja ka kõige vanem teatri tegemise vahend. Kes meist ei oleks ise tekitanud seinale varjudest koeri ja muid loomi... Varjuteater võimaldab paaril inimesel kõik tegelased ära mängida: me ei pane teist kostüümi selga, vaid vahetame maske. Vahepeal näeb publik Vanaisa pärisinimese kujul ja Peetrit nukuna – nii saab Vanaisa lapselapse sülle võtta ja ära viia.

See on natuke maagiline ka, kui need tegelased ekraanile tekivad. Tekib küsimus, mis seal ekraani taga ikkagi on. Mäletan, et kui minu eelmist „Peetri ja Hundi“ lavastust mängisime, olid lapsed etenduse lõppedes päris jahmunud: „Misasja, ainult kaks inimest? Kuhu need ülejäänud põgenesid?“

Kas lugu jõuab lavale sellisena, nagu Prokofjev selle kirja pani, või olete seda Katrin Pärnaga ka mingil määral muutnud?

Mõningaid ajastu asju oleme muutnud: peategelane ei ole enam pioneer Petja. Pioneeri mõiste ei ütle tänapäeva lapsele ilmselt enam midagi. Aga muidu on lugu ikka samasugune. Lisaks näitemängu tegelastele on laval Jutustaja, kelle

põhiülesanne on orkestrit kaasata. Meie Jutustaja on Katrin Pärn. Varasemates lavastustes üle maailma on Jutustaja rollis olnud ka tuntud inimesi. Kas omal ajal isegi mitte Mihhail Gorbatšov? Ja Sophia Loren, Sharon Stone ning David Bowie – ma olen tema esitust kuulnud. Samuti olen kuulnud Viola Davise jutustatud versiooni. Tihtilugu on muinasjutuvestja just mees, aga mõtlesin, et meie lavastuses võiks ka olla naisjutustaja – muinasjutuvestja-tädi.

Mida „Peetri ja Hundi“ loos sinu jaoks toredat on?

Sisuliselt on see muusikatund, kus tutvustatakse pille ja õpetatakse muusikat kuulama ning visualiseerima seda heli, mis orkestriaugust kostab. Kui Jutustaja tutvustab näiteks Linnukese tegelaskuju, siis mängitaksegi flöödil temale eriomast muusikafraasi. Meloodiad on üsna äratuntavad ja korduvad etenduse jooksul. Kui flöödilt kõlab kindel muusikaline fraas ja laps näeb samal ajal laval Linnukest, tekib muusika ja visuaalse vahel seos ning laps võib edaspidi hakata ka teisi muusikateoseid enda jaoks pildiliselt mõtestama. Samuti tekib tal ettekujutus instrumendist, mis sellist häält teeb. See lugu aitab avardada laste silmaringi.

Mis inspireerib sind lastele lavastama?

Väga vajalik on, et see esimene samm teatrisse saaks tehtud. Igat lavastust ei saa tulla lapsega vaatama, selleks peab olema lastelavastusi. Kui esimene teatrikogemus on täis maagiat, siis tahab laps edaspidi veel teatrisse tulla. Tähtis on, et oleks teatripubliku juurdekasv – tekiks teatris käimise harjumus ja et see komme ei kaoks.

Kui mina veel väike olin, käisin klassiga vaatamas Vanemuise teatri külalisetendust Estonia teatris, see oli lasteballett „Bambi“ (1987). Ma mäletan sellest vähe. Meenuvad liblikad, kes olid ilmselt väga värvilised tegelased, need on pildina meelde jäänud. See oli vist esimene balletilavastus, mida ma nägin. Ja kui ma 2000. aastal Vanemuise teatrisse tööle tulín, oli seesama ballett esimene, mille ma ise lavastasin. Ring sai täis. See on hea näide sellest, et kunagi ei või teada, kuidas teatrikülastus inimesele mõjub või millises suunas edasi tegutsema ärgitab. Minu puhul läks nii.

**Kollased
Kassid kutsuvad teatrisse ning ootavad küllakutseid koolidesse, lasteaedadesse, sündmustele, et üheskoos ajada teatrit, meisterdada töötoas ja mängida!**
🐾 Vaata: Vanemuine.ee/noortetoo

Vanemuise teatri mehed mustas

TEKST VIRGE RATASEPP
FOTOD RASMUS KULL

Vanemuise teatri neljas mängupaigas antakse aastas mitusada etendust ja kontserti. Iga lavastusega käib kaasas oma lavapealne maailm, mis loob atmosfääri ja paigutab artistid kindlasse aega ja ruumi. See maailm ei kerki aga iseenesest. Vanemuise teatri lava taga töötab praegu 22 mehist kätepaari, mis ehitavad üles ja võtavad maha just nii palju lavadekoratsioone, kui on teatri mängukavas ette nähtud lavastuste etenduskordi. Need on Vanemuise teatri lavameistrid – meie mehed mustas.

Pealavameistril Rello Läätsel täitus hiljuti 30. tööaasta Vanemuise teatris. Juuripidi teatriga seotud, juba noorest peast siinsete seinte vahel jooksnud ja teatri lõhnu endasse ahminud Rello meenutab oma ema sõnu: „Annad näpu, võtab kõik!“ Nii ongi läinud. Oma isa, toonase lavameeste pealiku Lui Läätse pika veenmise peale andis Rello koos sõber Rait Randojaga 1992. aastal teatril selle saatusliku sõrme. Poolest kohast lavamehetööst kasvas kiiresti välja täistööaeg ja endalegi märkamatult seisis Rello peatselt lavameeste kollektiivi ees, toonase tükimeistrina neid juhtimas.

„See oli ehmatav. Mul ei olnud kollektiivi juhtimise kogemust. Lui ütles: „Võtad meetrise poodiumi, paned lava ette ja muudkui juhendad.“ See vastutus oli suur, seda enam, et isa eeskuju käis ees,“ räägib Rello oma algusaastate ärevusest, millest on nüüdseks saanud enesekindlus.

Toonase ja tänase lavameistrite kollektiivi juhtimine on Rello sõnul aga võrreldamatu. Ajad on lihtsalt nii erinevad. Majad on erinevad. Mahud on erinevad. „1990ndad olid igale osakonnale üks katsumuste rada. Aga ka pullitegemist oli rohkem – nendest aegadest mäletatakse väga värvikaid lugusid rääkida,“ muigab Rello ning tõdeb, et tänapäeval on teatritegemine läinud loomult tõsisemaks, ootused ja vastutus on suuremad.

Lavameistriks saamise muster

Kui Vanemuise teater otsib lavameistreid, liigub sõna kiirelt ja esimene ring potentsiaalseid mehi leitakse pigem omade hulgast. Nii sattusid kaheksa aasta eest teatrisse tööle praegune pealavameistri abi Ken-Konrad Kerm, nelja aasta eest töölepingu allkirjastanud Risto Hanneste ja teist hooaega töötav lavameister Markus Kõrkjas.

„Minust sai lavameister nii, nagu enamik lavameistreid sünnib: keegi teadis kedagi, kes teadis kedagi,“ räägib Ken-Konrad, kes on lavameistrite ametiredelil käinud läbi kõik etapid, mis seni võimalikud. Ristogi tõdeb, et enamik huvitavaid asju elus juhtub ootamatult. Nii sai ta nelja aasta eest teatris töötavalt sõbralt sõnumi: „Tule Vanemuise lavameistriks!“

„Sõnum oli kummaliselt kutsuv,“ räägib Risto, kel varasemast elust pillimehe ja lauljana nii lava pealt, alt, eest ja tagant küllaltki palju nähtud ja kogetud. Pakkumine tuli Ristole soodsal ajal ja nii saigi tööleping sõlmitud. „Poole kohaga,“ peab ta

„Olen täheldanud, et kui lavameister huvitub kunstist, muusikast, teatrist ja teistest kunstivormidest, teeb ta tööd suurema tähelepanelikkusega ja on hingega rohkem asja juures.“

oluliseks märkida, sest aastate möödudes tunneb ta osalise koormusega töötamise üle üha suuremat heameelt. „Teise poole täidab peatselt pärast mind tööle tulnud Margus Rump. Kahepeale oleme kokku üks lavameister,“ naerab Risto, kes kutsub end ja Margust hellitavalt Poolikuteks.

Kogu töö on kohapeal õpitav. Markuse sõnul on hea lavameistri eeldus nutikus ja pealehakkamine. Ken-Konrad täiendab, et kasuks tuleb ka tehniline taip ja huvi kultuuri vastu. „Olen täheldanud, et kui lavameister huvitub kunstist, muusikast, teatrist ja teistest kunstivormidest, teeb ta tööd suurema tähelepanelikkusega ja on hingega rohkem asja juures,“ selgitab ta.

Vanemuise 22 lavameistril on kõigil oma iseloom, päeva-, töö- ja peremured ning -rõõmud. See teeb sellest ägedast pundist ka keerulise kollektiivi. „Päevad ei ole vennad ja kõik ei toimi alati sujuvalt,“ tõdeb Risto, kelle hinnangul võiks meeskond ühise eesmärgi nimel töötades tihti rohkemgi ühtekuuluvust tajuda ja üksteist vajadusel toetada.

Ken-Konrad tõdeb, et lavameistrite tiim on olemuselt tõesti üks parajalt hull punt. „Oleme tagumikkupidi koos nõnda sageli, et vennastumine on tugev. Mõned lavameistrid nagu juba olekski omavahel vennad. Eks näaklemised ja vahel tülidki käivad asja juurde. Sellest mitteeksisteerivast ideaalsest sümbioosist annab tihtilugu aga rohkem õppida,“ leiab ta.

Lavameistrid balletilavastuse „Luikede järv“ dekoratsioone üles seadmas. Esiplaanil vasakult Lauri Ant, Andre Luik ja Sergei Ivanov.

Pealavameister Rello Lääts.

Lavameistrid balletilavastuse „Luikede järv“ dekoratsioone üles seadmas. Esiplaanil paremalt Reigo Harkmann, Markus Kõrkjas ja Martin Remmelgas. Ülemisel fotol Keijo Sepp.

Rutiin tapaks

Mehi mustas hoiab teatris rutiinivaba töö.

„Peaksin ma töötama esmaspäevast reedeni kell 8–17, oleks neljapäevaks lahkumisavaldus laual,“ tõdeb Ken-Konrad.

„Paraku on teater selline töökoht, kus aeg lendab. Olgu see 10, 30 või 60 aastat, siis üldjoontes õhtul kodus paika pandud plaan järgmisel päeval ei kehti. Minu puhul pole see 30 aastat kehtinud. Fakt on, et etendus toimub, erandina koroonaaeg. Kõik muu seal ümber on aga muutuv,“ räägib Rello. Igapäevast tulekustutamist meestel jagub, sest Vanemuise teatri neli mängukohta – suur maja, väike maja, Sadamateater ja Teatri Kodu – nõuavad kõik oma aega ja tähelepanu. Ja seda sageli ka ootamatult.

Lavameistrite ametinimetuse taga peidab end suur hulk erinevaid tööülesandeid. Nende tööpäeva täidavad suures plaanis lava ehitus etenduseks, etenduse teenindamine ja lava demontaaž. „Kui ma töö vastu võtsin, kaotasin esimese kahe kuuga 14 kilo,“ jagab Risto, kuidas intensiivsed ja füüsilised tööpäevad ta keha vormisid. Poole kohaga töötades on ta nelja aasta jooksul osalenud 78 lavastuse lavadekoratsioonide ehitamisel ja mahavõtmisel. „Selle aja jooksul on repertuaari lisandunud 46 uut lavastust ja maha kantud 47,“ teab Risto täpselt.

Lavaehituse vahel on jooksvad lisatööd ja inventari haldamine. „Vanemuisel on umbes 2000 ruutmeetrit teatrivälilist laopinda, mis ei hoiagi end ise korras,“ tõstab Ken-Konrad esile lavameistrite töö ladudes.

Lavaehituse kõrval on meeste füüsilist jõudu ja kiirust vaja ka etenduste käigus. „Kui etenduses on mõni sekund kestev *blackout* ja valguse naasmisel on lavapilt täiesti erinev olnust, siis seegi pole teatrimaagia, vaid kiired mehed mustas, kes on seda loodetavasti inimsilmale märkamatult teinud,“ räägib Ken-Konrad.

„Lavadekoratsioonide vahetusi harjutame lavaproovides koos näitlejatega. Kõik saavad oma vahetused kiirelt selgeks,“ lisab Markus. Noore lavameistri sõnul pole pimeduses töötamine probleemiks olnud, välja arvatud kord, kui ta asendas kolleegi „Pangarõvi“ etenduse ajal ja pidi pöörd-lava liikumise pealt seifi lavalt ära viima. „Tol hetkel ei saanud ma väga aru, kus ma olen.“ Ent lõpp hea, kõik hea.

Mehi mustas hoiab teatris rutiinivaba töö.

Justkui meremehed

Polnudki nii ammu, kui lavameistrid pidid pak-kima lavastuse dekoratsioonid mitme reka peale ning püstitama teatrimaailma mõnele lavale väljaspool Tartut. „Need tohutud ringreidid ja veomasinate koormad,“ jääb Rello mõtlikuks ja tõdeb, et järjepidevus ringreididel käia kestis pikalt. „Neid aegu korrata on keeruline, nii finantsiliselt, vaimselt kui ka loominguiliselt.“

Koroonapandeemia pani suured ringreidid pausile, ent need hoogustuvad taas. Kontsertidega on käidud Pärnus, Jõhvis ja Tallinnas. Ooperiga „Don Giovanni“ oldi augustis Birgitta festivali laval Pirita kloostri varemetes ning 2023. aasta aprillis seatakse Rahvusopera Estonia lavale püsti ooperi „Linda di Chamounix“ dekoratsioonid.

Kui küsida meeldejäävaima ringreisi kohta, siis on see meeste sõnul muusikal „Ooperifantoom“, üks mahukaimate dekoratsioonidega lavastusi, mis Vanemuises olnud. Vanemuise teatrilavale loodud dekoratsioonid tuli siis püsti panna Eesti suurimale kontserdilavale Tallinnas. Teinekord pidi aga mahuka lavastuse paigutama mõõ-tudelt tagasihoidlikumale lavale. „Ringreididega seotud väljakutsed on meeletud,“ tõdeb Rello.

Ringreidide tuules võrdleb Rello lavameistri ametit meremehe ametiga. See võrdlus on tal meelel ja keelel juba 22 aastat. „Pidevad sõidus olemised, suured veomasinate koormad, mida vedada, töö nädalavahetustel ja tööpäeva lõpp öösel kell kolm – need on väljakutsed, millest teise töörutiiniga inimene aru ei saa. Teater võtab palju, aga annab ka tagasi,“ tõdeb ta.

Töö neljal rindel

Lavameistrid jagavad oma töökäsi peamiselt nelja teatrimaja vahel. Eriti tihe on töögraafik siis, kui ühel õhtul on etendused suures ja väikeses majas

Näiteks „Ooperifantoomi“ paadisild kaalus oma täies hiilguses 1,1 tonni. Neid tonne vastu ladudes oli füüsiline töö meestel veel päevi kehas.

ning Sadamateatris. Lavameister Risto kasutab majade lavatehniliste võimaluste iseloomustamiseks meremehelikku võrdlust. „Suur maja on nagu Titanic – oma ajastu tippklass,“ räägib ta. Mitte seepärast, et ta oleks põhja minemas, aga väikseid kokkupõrkeid, mis vajavad igapäevast lahendamist, on palju. „Väike maja on turvaline turistialus – nagu Tallink. Sadamateater aga piraadilaev, alati purjede all ega lähe iial põhja, ning Teatri Kodu on selles kontekstis väike, aga oluline päästepaat.“

Tehniliselt on majad kõik oma nägu. „Parimad võimalused on suures majas – pöördlava, töstukid, vajukid, 46 stanget, 12 punkt-töstukit ja orkestriauk,“ loetleb Ken-Konrad. „Suure maja laval saab välja tuua väga mahukaid lavastusi, nagu on olnud „Ooperifantoom“ ja ooper „Carmen“. Väiksesse majja sobivad rohkem aga klassikalised tükid. Sadamateater on olemuselt *black box*, mis on soodne koht igasugusele alternatiivteatritele,“ teab Ken-Konrad hästi, mis lavastus kuhu sobib.

Vanemuise suure maja lavatehnika vahetati välja aastal 2017, seni pidid mehed toimetama enam kui 50 aastat vanade võimaluste piires. „Enne remonti said lavameistrid suures majas omajagu käsistangesid sikutada. Pärast remonti oli muutus meeletu. Kui vanasti riputati stangesse 150 kg kaaluv sein, siis pidi lavameister sama stange „kelgule“ laduma umbes 15 kg kaaluvate lavapommidega sama palju vasturaskust,“ meenutab Ken-Konrad.

Näiteks „Ooperifantoomi“ paadisild kaalus oma täies hiilguses 1,1 tonni. Neid tonne vastu ladudes oli füüsiline töö meestel veel päevi kehas. „Uue tehnikaga kinnitasid silla kaheksa punkt-töstuki otsa ja oligi kogu vaev. Loomulikult saab uues lavapuldil imepeenelt ka liukuvate dekoratsioonide kiirust reguleerida ja väga mitmekesiseid

vahetusi teha, mis käsitsi oleks kas keeruline või võimatu,“ on Ken-Konradil arengu üle hea meel.

Rello sõnul olid vanal, aga on ka uuel lavatehnikal omad plussid ja miinused. „Tänapäeva tehnika on publikule vaiksem. See on turvaline, võimalusterohke, täpne ja kiire. Aastakümnete eest oli lavadekoratsioonide liigutamisel kolinat ja mürinat palju. Seda tööd ei saanud teha märkamatult. Kui praegu peaks tekkima aga voolukatkestus, siis oleme omadega suhteliselt abitus olukorras. Või kui avastame ühtäkki, et mõni vajalik pistikuots on puudu ja seda saab ainult Hollandist...“ mõtiskleb Rello.

Liikudes ajateljel veel aastakümneid tagasi, mäletab Rello hästi, kui lavameistrite töövahendiks olid vaid nael ja haamer. „Kõik dekoratsioonid kinnitati naelt. Siis tuli esimene akutrell ja esimene kruvi. Rootsist kingiti meile kotiga värvilisi teipe. Vaatasime teipi kui imeasja, katsusime ega tahtnud raisata,“ muheleb mees, kes on läbi aastakümnete näinud mitmeid arengujärke. „Kummaline mõelda, kuhu me jõudnud oleme. Võimalusi on tohutult: nüüd on meil suurepärase balletipõrand, mis kunagi oli nagu tõrvapapp, video, 3D, suured väljaprintid.“

Meelde jäävad lavaehitused

Lavamaailma valmimine käib koostöös mitmete asjaosalistega. Seal annavad oma visiooni lavastaja ja kunstnik, käe panevad külge dekoratsiooniala kunstnik-butafoorid ja etendusevalmis seavad lavameistrid. Erinevad nägemused vajavad eri lahendusi ja nii on lavameistrite töö ka lõputu lahenduste otsimine. „Mõni lavastaja ja kunstnik on kompromissialtim, teised tahavad oma kindlat nägemust,“ räägib Rello. „Kõik algab aga suhtlusest ja üksteise mõistmisest. Kui mõlemad kivid jahvatavad ühtemoodi, on edasine protsess ka lihtsam,“ viitab Rello suurte visioonidega tugevate isiksustega koostöötamise alustalale.

Meeste suurimad lavaehituselamused on seotud muusikalidega „Sweeney Todd“, „Hüljatud“, „Kaunitar ja Koletis“ ning „Ooperifantoom“. Viimane neist oli üks ajamahukaimaid, võttes meestelt kaks ööpäeva tööaega. Üheks keerulisimaks nimetavad nad ka ooperi „Carmen“ lava, mis kerkib amfiteatri stiilis kõrgustesse. „Mida ülespoole, seda raskemaks ja suuremaks trepiastmed lähevad. Parajad tonnid rauda, mis õhust ja armastusest paigal ei seisa, vaid tuleb kõrgustes

ja kitsastes pragudes ka omavahel poltidega ühendada,“ räägib Ken-Konrad.

Markus tõstab hea sõnaga esile draamalavastuse „Niskamäe naised“ lavaehituse: „See oli mu esimene.“ Ken-Konrad meenutab aga neid ärevaid kordi, kus lava enne etendust napilt üldse valmis sai. „Mitte et mehed laisad või kobad oleks olnud, vaid esines mitmeid meist sõltumatuid tagasilööke,“ selgitab ta.

Samuti on meestel olnud hingele valusaid olukordi koroona tõttu. Näiteks hetk, kus draamalavastuse „Niskamäe naised“ neli tundi kestnud lavaehituse järel, kui oli jäänud paika kruvida veel viimane kruvi, kõlas krapist teadaanne: „Näitleja haigestumise tõttu jääb tänane etendus ära.“ „Tagurpidikäik. Karm on ehitada valmis lava, kus ei kõla ainsatki nooti ega rida tekstiraamatust,“ nendib Ken-Konrad.

Meistrite lavakogemusest

Musta riidetatult etenduste ajal lavadekoratsioonide vahetamine on meeste argipäev. Mõnes lavastuses rolli täitmine on aga võimalus, mida paljud hea meelega kasutavad. Ken-Konrad sai näitlejana lavaristsed draamalavastuses „Beatrice“, mängides turvameest. Risto on vahetusi ja pisiroll teinud lavastustes „Naksitrallid“, „Head inimesed“, „W“, „1984“, „Põrgupõhja uus Vanapagan“. „Lavale minnes pulss ikka tsipa tõuseb, aga muidu tundsin end seal hästi,“ meenutab ta.

Markust võib näitlemas näha aga lastelavastuses „Vennad Lõvisüdamed“. „Mängin seal üht Tengili sõdurit. Sattusin rolli juhuse tahtel, kui otsiti nelja ühte kasvu meest,“ meenutab ta. Lavameistrite kanda on muinasjutus ka lohe Katla 12 meetrit pikk looklev keha.

„Vendi Lõvisüdameid“ vaadates on mul küll väike kadedus sees. Sellised kostüümid selga saada ja seal laval olla – võimas!“ peegeldab Rello, kes tegi oma esimese näitlejarolli hoopis balletilaval. „Mängisime nelja mehega „Esmeraldas“ sõdureid ja timukat. Seisime siis seal orkestriaugu kõrval, liibukad jalas, nägu publikuga vastamisi. Olin ju põhimõtteliselt mees tänavalt. Ma polnud eluski balletti näinud – jalg värises tohutult,“ meenutab Rello oma esimest, aga üldse mitte viimast rolli balletilaval.

Muie suul jagab ta veel üht oma sõdurirolli draamalavalt. „Margus Jaanovits sai oma rollisurma. Pidin ta lavalt välja vedama. Tagurpidi

kõndides jäin vaiba ääre taha kinni ja kukkusin kuidagi nii, et Jaanovits lebas lõpuks mu peal. Pidin ta siis võimalikult delikaatselt enda pealt ära lükkama ja tegin uue katse surnud inimene välja viia,“ naerab ta.

Elevust tekitab ka meenutus, kui üks lava-meister pidi mängima laipa. „Pöördlava keereldes pidi laip jõudma lava taha, kus ta siis väljub. Mees ei saanud aga aru, kus lava pööre täpselt on, ja tõusis publiku ees surnukirstust üles, näost kaame, tüll peas. Tuli siis kirstust välja ja läks piinlikkusega lava taha.“

Ken-Konrad meenutab aga toredat seika Teatri Kodust, kus mängiti enam kui sada korda lastelavastust „Pettson ja Findus“. Iga etenduse alguses pidi lavameister panema Ott Sepale ehk Findusele pähe suure pappkasti, mis oli kaunistatud kenaks kinkepakendiks. „Mäletan hästi seda külma talve, kui kätte jõudis minu kord. Jõudsin pisut varem kohale, ajasin etteaste ooteruumis paar sõna juttu ja viskasin siis Otile kasti pähe. Lahkudes ei leidnud ma ei kindaid, salli ega mütsi. Piilus lavale ja nägin, kuidas kogu mu talvevarustus hüppab kinkepaki otsas koos Findusega lava suunas,“ naerab ta nüüd, aga ei teinud seda sugugi tookord, kui tagasiteel Vanemuise suurde majja külm kõrvu, kurku ja sõrmi korralikult näpistas.

Teatrisaalis harvad külalised

Oma igapäevatöö kõrvalt ei satu mehed ise just sageli teatrisaali publikupoolele. „Teatris käimine on nagu raamatu lugemine,“ tõdeb Rello ja tunnistab piinlikkusega, et teeb mõlemat liiga vähe. „Kui oled aastakümneid lava kõrval etenduste virvarris olnud, siis oled tegelikult need kõik otsast lõpuni ära näinud,“ mõtiskleb pealavameister. Siiski on tal kõik suure maja muusikalid ja paljud draamalavastused ning ooperidki nähtud.

Rello sõnul on lavatehnilise töötajana teatrisaalis pigem keeruline istuda. „Need paar korda, kui ma aastas teatrisse jõuan, pean väga teadlikult etendust jälgima. Näiteks ühel etendusel oli laval kardinapuu nurgast katki. Vahtisin terve etenduse seda ega jõudnudki teksti jälgida,“ räägib ta ja tõdeb, et etenduse sisu võib professionaalse kretinismi kõrval kaduma minna. Kunstiteose nautimisele võivad saatuslikuks saada ka kulunud värv ja lipendav teibiots.

Vaade lavameistrite tööle linnulennult. Ülemisel pildil on töös Aigar Kikkas, all vasakul aga Martin Rimmelgas ja Reigo Harkmann.

„Tore on töötada majas, millel on nii tohutu ajalugu.“

Kiitus tööle

Tänamine ja tänulikkus. Just sellega lõpeb iga etendus. Publik tänab artiste aplausi, soovi korral lillede ja hea sõnaga. Lavameistrite jutust kõlab vastu, et lavalaudadele see kiitus sageli jääbki. „Kiitus läheb paljudele korda,“ ütleb Rello ja tõdeb, et ega ta isegi kiitusi lihtsalt jaga. „Võibolla on see tingitud sellest, et olen üsna karm. Aga seda magusam mu kiitus on,“ mõtiskleb ta.

Oma osakonnas leiavad mehed ikka tänu- ja tunnustussõnu, ent väljastpoolt tuleval kiitusel on teine maik. „Tunnustusi on olnud erinevaid,“ räägib Ken-Konrad, „lavameistritele on jagatud nii kolleegipreemiaid kui aasta tehnilise töötaja tiitleid.“ Suurt heameelt tuntakse aga selle üle, kui etenduse järel ütleb artist lavameistrile aitäh. „See tänu annab lavameistritele hea tõuke ja motivatsiooni veel poole ööni lava maha võtta.“

„Eestlane, ja kedagi kiitmas...“ naerab Risto ja tõdeb, et tegemist on huvitava teemaga. Tema hinnangul on oma kiituses kõige ausamad ja siiramad Vanemuise teatri väliskülalised. „Minu kõige lähedam ja siiram kiitus tuli Jaapani primadonnalt Hiromi Omuralt, kes oli nimirollis ooperis „Madama Butterfly“. Tegime koos piltigi ja rändasin seeläbi Jaapanisse,“ meenutab Risto teda hea sõnaga.

„Tore on töötada majas, millel on nii tohutu ajalugu. Kui mõtled, mida siin näinud ja kogenud oled, mis pagasi endale aastatega oled korjanud ja mis tulevikul veel pakkuda on, siis see on võimas ja uhke. See mesilastaru, mis siin sumiseb, on kogu Euroopas niivõrd ainulaadne. Võimalus olla osa sellest, osa Vanemuise uhkest nimest, paneb selle aja eest siin teatris rohkem tänulikkust tundma,“ mõtiskleb Rello.

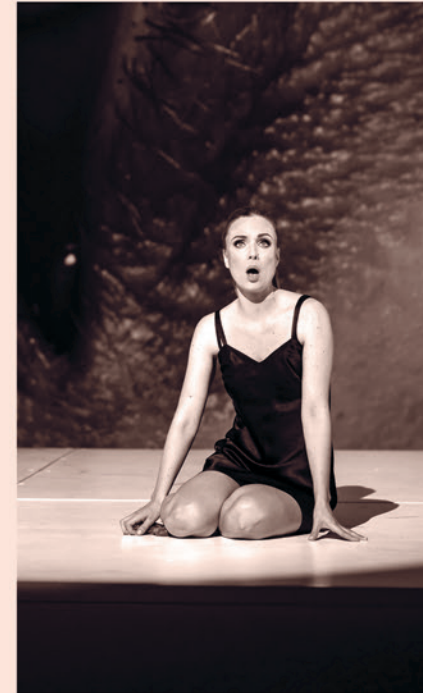
Vanemuise fond seisab vanemuislaste enesetäienduse eest

TEKST VIRGE RATASEPP

FOTOD RASMUS KULL, HEIKKI LEIS, MARIS SAVIK, SILAS STUBBS, ALAN PROOSA, ERAKOGU

Elukestev õpe ja isiklik areng on tänapäeval märksõnad, millest ei vaata mööda ilmselt ükski inimene, kel soov erialaselt uute suundadega kohaneda, end vormis hoida või oma oskusi uuele tasemele tõsta.

Vanemuise sümfooniaorkestri tšellist **Olja Raudonen** rääkis, et muusiku ja orkestrandina on enda erialane täiendamine elu loomulik osa. „Pillimänguuskust peab arendama järjepidevalt, sest vastasel korral ei pruugi hea vorm püsida. Seda nõuavad nii soolo-, orkestri- kui ka kammermuusikakavade ettekanded kontserdilavadel,“ ütleb ta.

Vokaalne enesetäiendus

Kui orkestrandi häälekandja on tema pill, siis ooperisolisti töövahendiks on häääl. Vokaalse enesetäienduse toetuseks sai Vanemuise fondi stipendiumi ooperisolist **Pirjo Jonas**.

„Kandvate rollide ettevalmistamiseks ning vokaalse vormi säilitamiseks ja arendamiseks on regulaarsed laulutunnid kogunud pedagoogi juures vältimatud,“ räägib Jonas, kes täiendas end Monika Hauswalteri laulutundides.

„Ta oli suureks abiks „Linda di Chamounix“ nimerolli ettevalmistamisel, samuti töötasin temaga läbi Mozarti ooperi „Don Giovanni“ kandva rolli, Donna Anna. Töö Monikaga andis mu vokaalsele sooritusele suurema kindluse, vabaduse, kvaliteedi ja vastupidavuse – see kõik on oluline, et luua tervikuna parim roll ja täita lavastaja antud ülesandeid,“ jagab Jonas oma kogemust.

Soov muuta oma töö teatris viljakamaks ning pidev uudishimu oma valdkonna ja enesetäienduse vastu iseloomustab selgelt paljusid Vanemuise artiste ja tehnilist personali. Juba 16 aastat on vanemuislasi eneseteostuse teel toetanud Vanemuise fond, mille stipendiaat on ka Raudonen.

„Tänu stipendiumile tundsin end vajaliku ja motiveerituna. Selle toetusega sain tuge mitmete loominguliste unistuste realiseerimiseks ja uute ideede sünniks,“ lisab tšellist.

Tollase teatrijuhi Aivar Mäe poolt 2006. aasta Vanemuise aastalõpuballil ellu kutsutud Vanemuise fondi eesmärk oli hoida ja toetada Eesti teatrikunsti ja emakeelset kultuuri teatri töötajate erialase arengu ja koolituste kaudu. Nüüd, 16 aastat hiljem täidab fond endist viisi oma asutajate Olga Aasavi, Kalev Kase, Mart Avarmaa ning Tartu linna aastate eest seatud ja sõnastatud eesmärki.

Fond on senise tegutsemisaja jooksul olnud enesetäiendamisel suureks toeks enam kui sajale artistile, aidanud suuremate ja väiksemate projektide elluviimisel ning tehnilise personali professionaalsuse arendamisel.

Muusika kaudu kogutud toetus

Asutajaliikmete ja Tartu linna annetuste kõrval on fondi panustanud ka Vanemuise teatri hea publik, seda traditsiooniks kujunenud Vanemuise sümfooniaorkestri adventikontsertidel, kus pileti hinna määrab iga külastaja ise, annetades kohapeal Vanemuise fondi. 2021. aasta adventikontserdil laekus fondi viimase kümne aasta suurim toetussumma, mille eest teater on publikule südamest tänulik.

Adventikontserdile annavad kõla ka sümfooniaorkestri metsasarverühma orkestrandid, nende hulgas **Kristiina Luik**, kes osales fondi toel metsasarve meistrklassis ning individuaalja ansamblitundides.

Ta tõdeb, et enesetäiendus just teda inspireerivate õpetajate juures on äärmiselt tähtis, sest pillimängu puhul ei saa kunagi öelda, et nüüd on kõik selge. „See on protsess, mis vajab arengut, uute eesmärkide püstitamist ja saavutamist. Olen meistrklassidest saanud enesekindlust ja motivatsiooni, mis peegeldub minu jaoks kontsertide ja etenduste õnnestumises,“ räägib Luik.

Rolliloomega süvitsi

Ka näitlejatel ei lõpe enese harimine Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lõpetamisega. Iseseisev töö sealt alles algab. Laval publiku ette toodavate rollide taga on arvukalt töötunde oma tegelaskuju kujundamisega. Ka selle jaoks on eri meetodeid.

Draamanäitleja **Ragne Pekarev** osales fondi toel Robert Marchandi töötoas. See keskendus tegelaskujukesksele improvisatsiooniprotsessile, milles uuriti rolli emotsionaalset ja psühholoogilist seisundit mitmetes olukordades.

„Tahtsin leida uusi suundi, kuidas oma rollidega tööd teha. Praegu tunnen, et sain Marchandi töötoast rohkem, kui esialgu aru sain. Mingid hetked ja kogemused toidavad siiani meeli ning on inspiratsiooniks mu edasisel teel,“ jagab kogetut Pekarev, kes sai sealt endale kaasa tööriistad, kuidas rolli ette valmistada ning tegelaskujule sügavust ja terviklikkust anda.

Inspireerivad suvekursused

Vanemuise fondi lahke toetuskäsi on jõudnud ka balletilavale. Balletiartistid **Selma Strandberg** ja **Gisella Assunta Razzino** osalesid fondi toel Rootsisis ja Itaalias toimunud balleti suvekursusel.

„Suvekursuse rahvusvahelised treenerid panid eri harjutustega mind oma keha uutmoodi kogema. Muu hulgas õppisin tantsides rohkem kasutama siselihaseid, mis oli ka kursuse üks peamisi eesmärgi,“ räägib Strandberg, kes usub, et sellel kogemusel on tema tantsijakarjäärile pikaajaline positiivne mõju.

Razzino peab suvekursuse suurimaks eeliseks, et sai lühikese aja vältel töötada hinnatud balletitreenerite käe all ja tantsida maailmakuulsate koreograafide repertuaari. „Keha pidi õppima kohanema: erinevad stiilid, erinevad koreograafid – oskus kiiresti uuele ümber lülituda on balletiartistile äärmiselt tähtis, eriti juhul kui lavastus nõuab eri tantsustiilide esitamist. See oli väga rikastav kogemus,“ on ta enesetäienduse võimaluse eest tänulik.

Vanemuise fond on loodud kestma – seda kinnitavad nii annetuste jätkumine kui ka stipendiumiavalduste rohkus. Vanemuise teater on siiralt tänulik nii praegustele kui ka tulevastele annetajatele, kellele on emakeelse kultuuri hoidmine ja arendamine südamelähedane.

Soovi korral saad ka Sina teha annetuse Vanemuise fondi, panustades seeläbi Vanemuise teatri artistide ja tehniliste töötajate professionaalsesse arengusse.

**SA Tartu Kultuurkapital
Swedbanki arveldusarve
EE092200221011379347
SEB arveldusarve
EE251010102052050006**

Selgitus: Vanemuise Fond

Fondi heade annetajate toel on Vanemuise suurde majja jõudnud restaureerituna tagasi Aleksander Vardi pannoo „Otepää maastik“.

Reklaami- kujundaja Katrini kirju loomaaed

TEKST VIRGE RATASEPP
FOTOD RASMUS KULL, KATRIN LEEMENT

Gagarin, Turbokana Boost, Sõbranna, Füürer, Desert Rose Midnight Lady, Oscar ja Väike Jaak ei ole tegelased mõnest koomiksist või multifilmist, vaid need on Vanemuise teatri reklaamikujundaja **Katrin Leementi** lemmikud, õigemini üks väike osa neist, keda annab nimepidi tuvastada.

Katrini koduaeda siseneja näeb murulapil ringi jooksmas nelja kana, kõigil pilk suunatud rohu sisse – käimas on maitsva kõhutäie otsingud. „See, kes kõige rohkem karjub, on Füürer, see kõige suurem on Sõbranna...“ tutvustab Katrin oma kanu, keda aeda tulnud külaline sugugi ei huvita. Ta võtab maast võilillelehe ning meelitab kanad minule mõistmatus, aga ilmselgelt lindudele arusaadavas keeles rohelist nosima. Kükitan, võtan võilillelehe näppu ja proovin sama häält teha – justkui laksutan keelega vastu suulage –, kanad vaatavad ja näib, nagu nad mõtleksid, mis mul küll viga on, et sellist häält teen. Selge see – mina ei ole kanalausuja. Katrin on!

Kana Fүүrer naudib perenaise tähelepanu.

Üleöö kanaemaks

„Kõiges on „süüdi“ balletijuht Mare Tommingas,“ ütleb Katrin, kui küsin, kust tekkis mõte hakata Tartu linnas kanu pidama. Selle loo moraal on, et ole ettevaatlik, millest inimestele räägid ning mida oma arvuti- või telefoniekraanilt näitad.

Nimelt sattus Mare kolm aastat tagasi Katrini arvutikuvarilt nägema kampsunites kanasid. „See oli väga naljakas foto,“ meenutab Katrin selle üle siiani südamest naerdes. Fantaasiarikas Mare ei jätnud seda vaatepilti aga vaid sellesse hetke.

„Tähistasime kontoris mu sünnipäeva. Kõik tulid lilledega ja korraga tuleb siutsumise saatel Mare, väike tibu puuris, öeldes: „Tõin sulle nüüd kana.““ Kingitud hobuse suhu ei vaadata, aga Katrini elukaaslase Kuldari esimene reaktsioon oli: „Selle kanaga koju küll ei tule.“ Siiski oli Kuldar see, kes Katrini tema lillede ja tibuga õhtu lõpus koju sõidutas.

Mare ristis tibu Nefiks, kuna tal oli silmade juures Vana-Egiptuse kuninganna Nefretiti (eestlaste seas rohkem tuntud kui Nofretete) meik,

ent ajapikku sai ta endale veel lisaks kaks nime: Väike-Pruun ja Kären – viimast kasutas Katrin siis, kui kana liiga palju kaebles ja temaga kakelda tahtis.

Üleöö kanaemaks saanud Katrin asus uurimistöole – kuidas kana elus hoida, mida ta üldse sööb? Tema peast käis läbi ka mõte anda kana sõbrannale, kel Ihastes juba kodukanad ees. Suhtlus sõbrannaga viis aga otsusele, et äraandmise asemel tuleb kanapererele lisa, ja valituks osutus siidikana. Loomade ja lindude puhul kehtib sama, mis lastegi puhul – koos kasvada on lõbusam.

Kui kanade esimene varjualune sai tehtud maja keldrikorrusele, siis suve saabudes tõstis Katrin nad aiamaija. „Ehitasime maja natuke suuremaks. Kuna ruumi oli nüüd rohkematele kanadele, siis leidsin Facebooki kanagrupid puhutatõuliste kanade aretaja Viljandist ning ostsin kanu juurde. Praegu on mul neli kana,“ räägib Katrin, kes on ajaga õppinud kanade nohu ravima ja neile ka esmaabi andma. Tõdeme, et kanad on nagu lapsed: kui haiged on, käid arstil; kui kaklevad, lahutad tüli jne.

Mitte mingi suvaline nimi

Nüüd jagavad kanamaja omavahel Gagarin, Fүүrer, Turbokana Boost ja Sõbranna. Nimesaamisloodki on kõigil erisugused. Kui Fүүrer esimest korda kanamaja jõudis, pani ta kõik paika – tema on boss, mis siis, et kõige väiksem, aga kõva häälega ja boss. Gagarini nimi tuli situatsioonikoomikast: nimelt otsustas kana juba esimesel päeval põgeneda. „Naersime, et ta lendas nagu tuvi orbiidile,“ meenutab Katrin, kuidas nad kaasaga ajasid kana mööda Ravila tänavat taga.

Turbokana Boost sai nime oma graatsilise jooksusammu ja pikkade jalgade pärast ning kui kiirus on suur, siis pidavat ta tegema ka häält, mis meenutab rehivilinat. Boosti parim sõbranna on aga Sõbranna – seltskonna viisakaim kana ja suurim daam. Seda nii vaimult kui kehalt.

Kunstihing Katrin ei lase kanadel elada aga lihtsalt kanamajas, vaid on teinud selle neile nii hubaseks kui võimalik. Nii on kanamaja seintel pildid kanadest nende nooruspõlves. „Need on nende rõõmsad hetked lapsena,“ naerab Katrin piltidele viidates.

Kanamaja ukседki on automatiseeritud. „Mulle meeldib nädalavahetusel kaua magada ja mõni õhtu tulen ehk liiga hilja koju,“ tõdeb Katrin ja ütleb, et tema pärast ei jää küll ükski kana õhtul külma kätte. „Kanade bioloogiline kell on üsna täpne. Talvel lähevad nad soojendusega aedikusse kella 18 ajal ning suvel nii 21 paiku. Fүүrer on see, kes kanad alati õigel ajal aedikusse kutsub ja teed näitab.“

„Kõiges on „süüdi“ balletijuht Mare Tommingas,“ ütleb Katrin, kui küsin, kust tekkis mõte hakata Tartu linnas kanu pidama.

Kassid toas, maalidel, skulptuuril

Kanad ei ole aga Katrini ainuke hingetoit. Toas asub Katrini loomaaia kirjum pool. Esimesena tervitab meid väljendusrikka näoga Desert Rose Midnight Lady ehk Pisi, lühikarvaline orientaal-tõugu kass, kes ei jäta enda teada rõõmu, et perenaine tuppa astus. „Kuidas sul läheb, Pisi?“ kõnetab Katrin oma kassi. „Mjäääu,“ ei jäta kass vastust võlgu. „Süüa tahad?“ – „Mjäääu.“ – „Sitsi! Keeruta!“ Kass teeb kõik kaasa, nagu pererahvas talle käskluse annab. Preemiaks hea maius. Mõistan, et Katrin on lisaks kanalausujale ka kassilausuja.

Orientaal-tõugu kassi võttis Katrin endale looma ägeda iseloomu ja välimuse pärast. Pikad jalad, suured kõrvad ja ellusuhtumine nagu koeral, seltsiv, loetleb Katrin ja lisab, et nad sobiks igati Tim Burtoni filmidesse, mida ta ise austab.

„Orientaal on väga sotsiaalne ja teda ei saa ükski pidada. Ta tahab kogu aeg mängida ja sinu lähedust. Kui ma kodus arvutis tööd teen, siis ta tuleb mu ekraani kõrvale ja karjub mu peale, et ma temaga tegeleksin,“ naerab Katrin, kes toob peatselt Pisile koju ka seltsilise. Pere esimene kass, orientaal-tõugu Kurat, kellega Pisi koos üles kasvas, mängib nüüd pilvepiiril, ent lood temast

Pikad jalad, suured kõrvad ja ellusuhtumine nagu koeral, seltsiv, loetleb Katrin ja lisab, et nad sobiks igati Tim Burtoni filmidesse, mida ta ise austab.

leiavad endiselt kõlapinda ning on värvikad, nagu oli ka tema iseloom.

Näiteks meenutab Katrin Kuradi autoreisi Nordkappi. Tuhandeid kilomeetreid pikal auto-sõidul sai kassile selgeks, et kui auto peatus, võeti välja pissipott ja ta sai oma ihuhädad lahendada. Kui telk pandi püsti, oli autosõidust pikem paus. „Ta tšillis meiega telgis ja lõkke ääres ning tundis end koos meiega turvaliselt,“ meenutab Katrin ja lisab, et rihmakassina ei olnud Kuradil soovi ühtegi sammu ilma peremeheta teha. See andis kindlustunde, et kass omapäi võõras kohas jalu-tama ei lähe.

Katrin oma inspireerivas kodukeskkonnas, süles Pisi, ümbritsetult akvaariumidest ja oma kunstist.

Desert Rose Midnight Lady ehk Pisi on väga suhtlemisaldis ja seltsiv kass.

Kassid inspireerivad Katrinit ka kui kunstnikku. Tema seintel on suured portreemaalid nii Kuradist kui Pisist ning aeda on Katrin austusavaldusena Kuradile teinud elusuuruses aiakuju. Nõu ja jõuga aitas teda sõber, skulptor ja keraamik Tõnis Kriisa.

Katrin tunnistab, et talle meeldib rohkem maalida loomi kui inimesi. „Näiteks orientaal-tõugu kasside karval on äge varjund, mille maalimine on mõnus väljakutse,“ märgib Katrin. Ta on maalimistarvikud välja võtnud ka siis, kui Vanemuise teatri plakatikujundus nõuab teistsugust lähenemist, kui võimaldab graafiline disain.

Oskuste mitmekülgne kasutamine

Huvi kunsti vastu on Katrinit saatnud juba lapsepõlvest. Vanemad panid väikese Katrini Tartu

lastekunstikooli ning naljatamisi võib öelda, et kunstikoolist pole ta siiani välja saanud. Kõrgema kunstikooli Pallas meediadisaini osakonna lõpetamise järel on Katrin seal õppejõud, kes annab oma panuse tulevaste disainerite iseloomu ja käekirja kujundamisse.

Kuigi maalimine on Katrini kirg juba noorest east, ei olnud see esimene valik, mida süvitsi õppima minna. „Mulle ei meeldi, kui keegi ütleb, mida või kuidas ma maalima pean,“ sõnab Katrin. Ta tahab oma loomingus olla iseseisev. „Nii valisin graafilise disaini, kus baasoskusena on joonistamine väga tähtis, aga samas sain ka uut oskust arendada. Olen selle valikuga väga rahul – saan nii maalimist ja joonistamist kui ka graafilist disaini oma kujundustöodes teatrile mitmekülg-selt kombineerida.“

Katrin on pidanud mitmeid suure akvaariumi tülisid lahendama ja kalasid lahutama.

Veealune maailm

Katrin kodukontori töölaual on arvuti kõrval üks neljast akvaariumist. Seal elab kolm Aafrika kääbuskonna, seltsiks krevetid ja gupid. Kui tööperiood on arvuti taga olnud juba piisavalt pikk, vaatab Katrin kalasid ja konni ning puhkab silmi.

Teises, väiksemas akvaariumis elutsevad sinised krevetid, teod, rasboorad ja gupid. 30-liitriste kõrval on Katrini akvaariumide au ja uhkus – 550-liitrine akvaarium, kuhu 156 cm pikk Katrin ka ise sisse mahuks. Mitte et ta seal pikutamas käiks, aga see akvaarium on tõesti suur!

Kui Katrin esimest korda Oscarit, Lõuna-Ameerika ahvenat, nägi, teadis ta kohe, et tahab teda ka endale koju. Praegu 20 cm pikkune Oscar on oma kasvuga jõudnud poole peale: täiskasvanud kala on 45 cm pikk ja vajab vähemalt 400-liitrist elukeskkonda. Koos Oscariga kolis suurde akvaariumisse sisse ka Jack Dempsey, kellel ristnimemeks Väike Jaak. Ühiselt jagavad nad veekeskkonda elektrisiniste akaaradega.

Igal kalal on oma iseloom. Katrin on pidanud mitmeid suure akvaariumi tülisid lahendama ja kalasid lahutama. „Kui akaarad Väiksest Jaagust üle pea kasvasid, läksid nad sageli tülli ja kaklema. Oli näha, et Väikse Jaagu elu on ohus. Nii tõstsin ta eraldi akvaariumisse kosuma ja kasvama,“ räägib Katrin n-ö inkubaatoris elavast kalast, kes ootab oma aega, et tugevana taas suurde akvaariumisse pääseda.

„Mul pole kunagi olnud tahtmist omada palju loomi, kalu või kanu. Siiski olen neid järjest oma koju toonud,“ naerab Katrin. Kui enamiku loomi, linde, putukaid ja kalu on Katrin teadlikult endale soetanud, siis üks lüljalgne tuli omavoliliselt, kutsumata külalisena.

Ameerika kirevahven Oscar, kelle näoilme lubab teda kutsuda ka mossitajaks.

Aafrika kääbuskonn Norbert oma akvaariumis uudistamas.

Nunnud putukad, keda peljata

Arvutilaual, silmale mitte nii nähtaval kohal on Katrinil keldrikakandid. „Võtsin keldrikakandid, et nad sööks ära taimeterraariumisse tekkinud hallituse. Koos hallitusega sõid nad ära ka kõik taimed. Et terraariumisse rohelust luua, ostsin neile sammalt. Samblasse oli aga kodu sisse seadnud üks must ämblik, kes nüüd elutseb mu terraariumis ja sööb omakorda kakandeid. Nii nad seal elutsevad oma ökosüsteemis,“ räägib Katrin. Ta märgib, et kakandeid on küll nunnu klaasi tagant jälgida, eriti kui nad toidu oma tundlate vahele võtavad ja seda söövad, aga kui nad välja kipuvad, siis ei hoiata ta ka kiljatuse tagasi, sest lahtises ruumis või oma keha peal ta pigem pelgab neid.

Katrin tunnistab, et vähemalt praegu kanaidest, akvaariumidest ja terraariumidest piisab.

Kui mõni loom veel hingel on, siis vene hurt, õigemini kaks hurta – sest nagu orientaalkassid, on ka nemad seltsivad ja vajavad enda kõrvale kedagi, kellega kogu aeg suhelda ja mängida. „Ma tahan kindlasti suurt koera, siis on julgem jalutama käia. Väikeste koertega on see oht, et mööduv kass võib neile kallale minna,“ naerab Katrin, kuid tõdeb, et tegelikult on hurtadetagi praegune loomaaed külluslik.

Koduse loomaaia ekskursiooni ja vestluse lõpetuseks oleme tagasi õues. Kanad teevad oma viimaseid tiire ümber kanamaja ja õunapuude all. „Näe, neil on nüüd aeg aedikusse minna,“ viitab Katrin rahulolevalt karjuvale Fүүrerile, kelle järel liiguvad kõik kanad eeskujulikult kanamaja poole.

Treeningusaalis kogutud vaimuvõimsus

TEKST VIRGE RATASEPP
FOTOD HEIKKI LEIS

Teater on vaimu kants. Siin loodav kunst õitseb inimeste loovusel ja loomingul, mis eeldab, et vaimuaku on kogu aeg laetud. Ilmselt oled isegi kogenud seda, mida tõdevad mitmed vanemuislased: suurima energia-laengu ja erksa vaimu annab füüsiline koormus. Teiselt poolt, ega teater ainult vaimusambal püsi – võhma, jõudu ja vastupidavust nõuavad nii lavarolid kui teised igapäevased tööülesanded.

Kui kirjeldada vanemuislaste treeninguharjumusi, siis see on kirju nagu sügisene lehesadu: mitmesugustes trennides keskendutakse nii jõu, kiiruse, painduvuse kui ka vastupidavuse arendamisele, näiteks (väli)jõusaalis, jooksurajal, palli-, ronimis- ja tantsusaalides, aga ka reketialadel, võitluskunstides, akrobaatikas. Spordiklubidesse on leidnud tee kõik need, kel on soovi kombineerida erinevaid treeninguid.

Vanemuise teatri sportlik koostööpartner on aastaid olnud spordiklubi MyFitness. Vanemuislasi jagub selle igasse Tartu klubisse – Lõuna-keskusesse, Annelinna ja kesklinna. Siiski on kaks suuremat põhjust, miks enim treeningutunde rassistakse just Annelinna ja kesklinna klubis: need asuvad kodu või töökoha lähedal ning neis on eelistatud treeningualad ja -vahendid.

Antud lubadused

Dramaturg **Anu Tontsi** üks inspiratsiooniallikaid trennimaailmas on olnud tema isa, kes veel 80-aastaselt alustas oma päevi kätekõverdustega ning tegeles tublisti tervisespordiga. „Ühelt poolt treenin hea enesetunde pärast, aga teisalt kindlasti ka selleks, et püsida võimalikult kaua heas füüsilises vormis. Panustan eelkõige tervisesse ja loodan, et püsin tänu treeningutele ka vanuse kasvades liikuv, painduv ja kõbus.“

Viimane on laias laastus ka ooperikoori artisti **Kristel Oja** suurem eesmärk treeningute teel. „Tahan 50-aastaselt olla oma elu parimas vormis – teen selleks juba praegu ettevalmistusi,“ naerab ta.

Anu soovitab:
Alusta rahulikult!

Tean, kui raske on taas alustada. Mõned aastad tagasi tegin terve tõttu treeningutes umbes aastase pausi. Treeningutele naastes olin jahmunud, kui kiiresti kaob vastupidavus ja painduvus. Esimese trenni järel olid pisarad silmis: tundsin, et ma ei suuda enam midagi. Sõlmisin iseenesega rahu ja alustasin pilatase ja BodyBalance'iga. Valisin alustuseks trennid, mis sobivad mu vanuse ja praeguse meelelaadiga väga hästi. Praeguseks olen jõudnud tagasi ühte oma lemmiktrenni BodyPumpi. Nii et kõige tähtsam – anna endale aega!

Kristel soovitab:
Leia oma!

Võta endale kaks nädalat ja proovi läbi kõik treeningud – nii leiad endale kõige sobivama(d) trenni(d).

Regulaarselt treeningutele jõudmise eeldus on naiste jaoks klubi asukoht. „Annelinna klubi sobib hetkel mu käiguteedega kõige paremini. Kui klubi asuks trajektoorist eemal, oleksid vabandused, miks täna minemata jätta, kerged tulema,“ ütleb Anu.

Aastaid tagasi tegi Anu oma põhitrennid ära jõusaalis. Siis aga saabus hetk, kui ta tundis end suurte masinate ja rutiinsete korduste vahel veidi üksildasena. „Vajasin vaheldust ja kolisin ümber BodyPumpi ja BodyBalance'i grupitrennidesse. Tundus kuidagi väga mõnus, et keegi sunnib takka, grupitrennides tahad ju olla sama tubli kui teised,“ arutleb Anu.

Nii Anu kui Kristel tunnistavad, et sotsiaalsete inimestena meeldib neile oma trenne tuttavatega jagada. See paneb rohkem pingutama ja aitab ka nõrkushetkede vastu, sest sõbrale antud lubadust kohtuda treeningusaalis ei saa ju murda!

Even soovib:
Ära karda!

Ära pelga jõutõmbeid, kükke, sõudeergomeetrit, surumisi pea kohale ega jooksmist – need on iga jõusaalitreeningu baas!

Raskustega ja raskusteta

Annelinna klubis käivad treenimas ka Vanemuise draamanäitleja **Reimo Sagor** ja mehhatroonik **Even Poltan**. Nad hindavad klubi lahendusi, mis keskenduvad kalisteenikale ehk keharaskustrennidele ning jõu- ja vastupidavustreeningutele kindlate vahenditega.

„Minu treeningute alustalaks on funktsionaalne fitnessstreening, tuntud kui CrossFit*. Annelinnas on olemas enamik vahendeid, mis selle tegemiseks vaja: matid põrandal, kangid rippumiseks, vaba seinapind, tõstekangid ja -kettad, hantlid, sang-pommid, kastid ja muu inventar,“ loetleb Even.

„Naljaga pooleks võiks seda treeningut iseloomustada nii, et paned ühte trenni kokku erinevad vahendid ja liigutused ning teed need kiiresti ära,“ naerab ta.

Tegelikult on tüüpilises CrossFit'i trennis kombineeritud jõud, vastupidavus või gümnaastika ning intensiivsus. „Kõige tavaprasemad kavad hõlmavad kahte või kolme erinevat liigutust, mida tehakse

* MyFitnessis saab seda trennistili kogeda CrossTrainingu treeningus osaledes.

Reimo soovib:
Keskendu!

Näen sageli inimesi, kes teevad harjutusi liiga kiiresti, liiga suure raskuse või vale tehnikaga. See on kiireim tee vigastusteni või jõusaalist tüdinemiseni, sest arengut ei tule. Tee endale selgeks harjutuse õige tehnika, võta tempo maha ja keskendu korrektele sooritusele. Ka kõige lihtsamaid kätekõverdusi saab sadat moodi valesti teha. Ära ole see inimene!

5–10 minutit. Need võivad olla üles ehitatud kiiruse või korduste peale. Harjutused võivad olla rippes, kangidega, muude raskustega, keharaskusega või muid oskusi nõudvad. Absoluutselt kõiki harjutusi ja raskusi saab kohandada vastavalt oma treenitusele, suutlikkusele ja eesmärkidele – seepärast ei tasu seda trenni karta,“ julgustab Even kõiki proovima.

Reimo on viimastel aastatel keskendunud jõutreeningule oma keharaskusega. „Enamik tehnikast keskendub tõmbamise või tõukamisega seotud harjutustele ning tasakaalu ja staatilise jõu arendamisele. Näiteks erinevad lõuatõmbed, kätekõverdused ja kükid. Äärmiselt põnev, raske ja väljakutseterohke meetodika trenni tegemiseks,“ kirjeldab Reimo ning kiidab samas Annelinna klubi võimalusi keharaskustreeningu tegemiseks.

„See on Tartus olemasolevatest sisetreeningulahendustest praegu parim,“ tõdeb draamanäitleja, kes kasutab klubi peamiselt sügisest kevadeni ning soojade ilmade saabudes kolib oma treeningud õue. „Väljõusaale tuleb Tartus aina juurde ja ka nende varustus järjest paraneb,“ märgib ta.

Kelly soovib:
Küsi nõu ja järgi plaani!

Käin jõusaalis peamiselt iseseisvalt ning masinatest, vahenditest ja harjutuste tõhususest arusaamine võttis veidi aega. Jäta sina see ebavajalik samm vahele ja võta võimalusel personaaltreener. Nii on ka enesetunne saalis kõndides kindlam. Mine jõusaali kindla sõjaplaaniga: mõtle, mida tegema lähed ja mida saavutada soovid. Nii hoiad kokku ka oma väärtuslikku aega.

Naabrite külla

Vanemuse grimmi juhataja **Kelly Treier** on trenniruu peamiselt kesklinna klubile. Selle asukohta tõttu võib klubi kutsuda ka teatri naabriks.

„Kesklinna klubil on niivõrd suur logistiline eelis, sest on päevi, kus mahutan kiire trenni kahe proovi vahele või enne või pärast tööpäeva. Seal on hubane ning suurepärase funktsionaalse treeningu ala, mille hüppenööri lahti sõlmimine ja parajaks tegemine on omaette rituaal,“ räägib ta.

Kelly võtab endale pidevalt uusi väljakutseid ja keerutab end erinevate treeningustiilide vahet. „Teen nii rühmatrenne, keharaskustrenne, funktsionaaltreeningut, pilatest, HIITi – kõike seda, mida mu keha parasjagu parimaks ja mõistus huvitavamaks peab. Studio X trennid Annelinnas on täielikud päevakäivitajad – intensiivsed, kiired

ja tõhusad,“ loetleb Kelly. Kõige enam kasutab ta siiski jõusaali, muu on aksessuaariks.

Ooperikoori artist Kristel kiidab samuti kesklinna klubi funktsionaalse treeningu ala võimalusi ja kompaktsust. „Kõikide Tartu klubide peale kokku on vaid seal pöördtreeningpink, kus saab pea alaspidi asendis selga venitada,“ jagab ta oma tähelepanekut.

Kristel tunneb end koduselt nii kesklinna kui ka Annelinna klubi jõusaalis. Ta treenib seal nii iseseisvalt kui ka füsioterapeudi antud kavade järgi. Tema rühmatreeningute menüü on rikkalik, eelistuste tipus on StrongBody, BodyCombat, BodyBalance, pilates, CrossTraining ja BodyPump. „Üritan iga nädal teha kaks-kolm jõutreeningut, vähemalt ühe intensiivse kardiotreeningu ja BodyBalance'i stiilis trenni, kus saan keskenduda süvalihastele ja arendada painduvust,“ jagab Kristel oma treeningukava.

Suudad rohkem, kui arvad

Meil kõigil on oma eesmärk, miks me treenime. Suures plaanis on see ühesugune: omada tugevat füüsilist tervist ja head vaimset enesetunnet. Suurt eesmärki toetavad aga endale seatud väiksemad sihid.

Lavameister **Reigo Harkmann** avaldas lootust, et treeningute tulemusena võiks ta veel mõnel rammumeeste jõuproovil kaasa teha. Näiteks 2020. aastal sai ta Paunvere rammumehe võistlusel 3. koha, ent eesmärk on saavutada enamatki.

Kolm korda nädalas spordiklubi jõusaalis, ilusate ilmade korral koduhoovis treeniv Reigo asub kohe asja juurde. „Minu treeningud algavad üldiselt ilma soojenduseta. Teen läbi mõned baasharjutused ja hakkan sealt raskustega n-õ ronima. Jätkan paarikolme kindlat lihasgruppi toetavate harjutustega ning lõpetan trenni sõudeergomeetrial või rattal,“ kirjeldab lavameister oma trennirutiini.

Reigo jaoks on kõige olulisemad treeninguvahendid vabad raskused, nagu kangid ja hantlid. „Nendeta ei oleks mul seal midagi teha,“ tõdeb ta.

Treeninguvahendid on pühad ka Eveni jaoks, nende kasutamine aitab kombata piire ja täita eesmärgi. Even on tõeline CrossFit'i mõttemaailma patrioot. „See ei ole vaid treening. See on elustiil, mis hõlmab näiteks ka oma toitumise jälgimist,“ märgib ta.

Even kinnitab, et CrossFit ei ole ainult trenn füüsilisele kehale, see treenib suuresti just sinu vaimu-jõudu. Nimelt eeldavad nõudlikud kavad distsipliini, iseenda võimete tundmist ja oskust end rasketel hetkedel motiveerida.

„Maksimaalse pingutusega treenides käib peast läbi tuhat mõtet. Sa õpid jätkama, sest alati suudab keha teha palju rohkem tööd, kuigi aju on andnud käsu loobumiseks,“ jagab Even enda peal kogetut.

Reigo soovib:
Treeni sotsiaalselt!

Leia trenniaeg, mis sobib nii sulle kui sõbrale. Treen saab tehtud ja spordijutud räägitud.

Trenn kui elustiil

Meie aktiivne elustiil saab tavaliselt alguse lapsepõlvkodust. Vanemate tehtud otsused ja valikud kanduvad ühel päeva meie täiskasvanuella, kus vastutame ise oma elustiili ja sportlike enese proovilepanekute eest. „Trenni tegemine on olnud osa minu elust üsna noorest peale,“ räägib Reimo, kes on nüüdseks leidnud treeninguvormiks kalisteenika.

Suures plaanis innustab teda trennima preemiaks saadav enesetunne. Väiksem eesmärk on aga harjutuse täiuslik sooritus. „Perfektsuseni jõuda pole aga üldse lihtne, sest kalisteenika on keeruline ja piiramatute võimalustega,“ tõdeb ta.

Treening kui osa elustiilist kehtib ka Kelly kohta, kes alustas esmalt trennis käimist puhtalt esteetilisest eesmärgidest. Praeguseks on sellest kujunenud

aga osa tema identiteedist. „Vanemuse töö hektilise ja kohati kaootilise stiili keskel on trenn ja minu keha midagi, mille üle on mul täielik kontroll. Treeningud on minu distsipliin ja rituaal – see on enam kui enesetunde küsimus,“ räägib Kelly.

Anugi tõdeb, et ilmselt on paljud regulaarselt treenivad inimesed tundnud, kuidas harjumusest saab vajadus. Mitteliigutamise korral annab keha kiiresti märku, et tunneb füüsilisest koormusest puudust.

„Paradoks on selles, et kui päevast kurnatuna tahaksid ennekõike olla kodus teki all, siis tegelikult aitab totaalse väsimuse vastu hoopis trenn. Sinna minek on aga paras eneseületus, tean seda omast käest. Pärast treeningut on aga alati energiat hulga rohkem, aju on puhanum ja kiirem ning peavalud on unustatud,“ jagab dramaturg oma kogemust.

Trenn annab tiivad! Treener Egle Villiku innustusel lendavad noortetöö koordinaator Meeli Tamm ja grimeerija-juuksur Mare Kuul.

Varahommikust hilisõhtuni

Kolm-neli korda nädalas treeniv Kelly Treier on trennilooke. „Hommikused trennid on minu jaoks terapeutilised. Naudin neid hommikuid, kui perekond ja linn pole veel ärganud ega rahvas treeningusaali voolanud. Panen endale siis kõrvaklapid pähe ja maailm on hetkeks mu peopesa peal,“ kirjeldab Kelly oma treeninguvõlumaad.

Kelly vastand on Even Poltan, meie trenniõokull. Viiel korral nädalas läheb ta spordiklubisse peamiselt õhtuti enne selle sulgemist. Kuigi Even treenib praegu eeskätt üksi, ihkab ta leida enda kõrvale treeningupartnerit, kellega koos tekiks ehk väike võistlusmoment. „Treeningupartneriga treenides ei saa sa lubada endale ühtegi järeleandmist. Võistlusmoment viib suurema pingutuse ja parema tulemuseni,“ tõdeb ta.

Reimo seevastu ei tiku trenni ei varahommikul ega hilisõhtul, sest mõne aasta eest tehtud Sports Gene'i geenitesti tulemuste põhjal on tema kehale kõige sobivam trenniaeg just pärastlõuna.

Trenniloomult on Reimo üksik hunt: aeg on loetud, harjutuste graafik ja pausid on kella järgi täpselt paigas ning kellegagi lobisemiseks aega ega suurt põhjust ei ole. „Trenni tehes tuleb keskenduda, siis on ka tulemus parem. Minu jaoks lobisemine ja trenn kokku ei käi, kui just keegi minuga samas rütmis ei treeni – siis saab omavahel mõtteid vahetada,“ on Reimo konkreetne.

Tööülesannetes võimekam

Praeguseks on paljud ettevõtted ja organisatsioonid jõudnud oma töökultuuris sinnamaale, kus sportimisvõimaluste soosimine ja edendamine on tööelu loomulik osa. Ühiselt on mõistetud, et trennist saadav positiivne mõju kandub üle ka töökohale argipäeva.

Lähtuvalt oma tööülesannetest tuleb Vanemuse teatris iga päev kasutada nii treeningutelt saadavat füüsilist vastupidavust kui ka vaimujõu tugevust. Naljatas võib öelda, et lavameister Reigo Harkmanni töökuulutuses oli üheks tingimuseks tugev muskel nii peas kui kehas.

„Paradoks on selles, et kui päevast kurnatuna tahaksid ennekõike olla kodus teki all, siis tegelikult aitab totaalse väsimuse vastu hoopis trenn.“

Lavadekoratsioonid võivad kaaluda palju ja nende ühiseks tervikuks loomine eeldab nii taiplikku meelt kui füüsilist võimekust. „Tänu trennidele tunduvad paljud asjad kergemad,“ nendib Reigo ning lisab tunnetuslikult: „Ja ma ei higista niipalju kui teised.“

„Lastelavastuses „Söök ja Pisik“ pean kantsakingad jalas Simo Breedet ja Rasmus Kulli taga ajama – kes teab, võib-olla just tänu BodyCombatile on see ülesanne minu jaoks nii lihtne,“ naerab Kristel Oja, kui mõtleb, kuidas treeningud teda lavalaudadel toetavad.

Treeningute mõju artistide igapäevatoole ei ole ilmselt märkamata jäänud ka neile, kes on Reimo Sagoriga teatri- või filmimaailmas koostööd teinud. „Tahan olla suuteline ära tegema kõik vajalikud trikid ja pöörasused, mis mu elukutse mulle ette viskab. Senini on see ka õnnestunud. Isegi mõne filmi ja välismaise telesarja tegemisel on paar kaskadööri pidanud leppima pealtvaataja rolliga,“ meenutab ta olukordi, kus tugev füüsiline ja vaimne vorm ning hea treeningettevalmistus on kasuks tulnud.

Igapäevaselt rohkelt vaimutööd tegev dramaturg Anu Tonts tõdeb, et kuigi päevas on kõigil ühe palju tunde, on trennikäijal neid tunnetuslikult rohkem. „Astronoomiliselt on neid sama palju, aga tegusaid tunde tuleb juurde. Juba vanad roomlased teadsid: *mens sana in corpore sano**!“

* Tõlkes „Terves kehas terve vaim“.

Vanemuse teatri kolleegi-
 ürituste sari „Kolleegilt kol-
 leegile“ viis vanemuislased
 koos MyFitnessi Annelinna
 klubisse. Treener Egle
 Villiku juhendamisel toimus
 CrossTrainingu ühistrenn.

Mitmekülgseid harjutusi hõl-
 manud kava pani vanemuis-
 lased tegema raskustega
 kükke, löuatõmbeid, kõhu-
 lihaseharjutusi, „kosmonaute“
 ja muid raskuste tõstmisi.
 Parajalt intensiivsele soojen-
 dusele ja harjutuste tehnika
 õppimisele järgnes trenni
 kulminatsioon: keskendusime
 kolm minutit ühele harjutu-
 sele – nii kuidas jaksab – ja
 üks minut hingetõmbeks.
 Seda 20 minutit järjest.
 Preemiaks osaluse eest said
 kõik trennitavad mõnusa
 lihaskvalu, mis meenutas veel
 päevi seda magusat trenni.

Fotol alumises reas vasakult: Kaidi Mikk, Marika Raudam, Mare Kuul, Virge Ratasepp ja Meeli Tamm.
 Ülemises reas vasakult: Kelly Treier, Jane Aus, Even Poltan ja treener Egle Villik.

Lapsed Sipsikust: võluväega ellu äratatud niit

TEKST VIRGE RATASEPP
FOTO MARI MÄGI

Eno Raua lasteraamat „Sipsik“ on oma siiruse ja seiklustega köitnud ning öökapiraamatuna unne suigutanud mitmeid põlvkondi lapsi juba enam kui 60 aastat. 1962. aastal sündinud musta kahuse pea ja vahva triibulise kostüümiga Sipsik on läbi aastakümnete püsinud sama seiklushimuline, kui armastatud lastekirjanik ta esmalt raamatusse pani.

Seiklusi on tal jagunud nii raamatukaante vahele, CD-plaadile, teatrilavale kui multikana filmilinale. Nüüd jõuab Sipsik aga esimest korda Vanemuise teatri lavalaudadele, täpsemalt muusikalilavale, kus ta saab koos oma parimate sõprade Anu ja Mardiga lasta valla oma lõngast häälepaelad ning astuda vastu koerustükkidele, mille-sarnaseid Vanemuise teatrilava, lapsed, emad-isad ja vanaemad-vanaisad veel näinud ei ole.

Maria Annuse lavastatava „Sipsiku“ ootuses kohtusin lasteaia Ripsik Ruugeripsikute rühma lastega, kes kibelevad juba väga-väga teatrisaali kohtuma sinivalgekirjus kostüümis Sipsikuga. Uurisin väikestelt Sipsiku-ekspertidelt, kui palju nad Sipsiku kohta tegelikult teavad. Nad teavad! Ja palju! Vestlusest lastega joonistus Sipsikust välja järgmine.

Laste sõnul on Sipsik tore, lähedalt triibuline armas tegelane, keda saab kogu aeg kallistada ja kaisutada. Huvitaval kombel oskab ta lisaks eesti keelele ka vene keelt rääkida. Aastaringe Sipsiku seljas on üks kuni kuus. Kuigi tema täpset vanust ei suuda lapsed määratleda, kaldub see siiski viiekuue poole, sest just nii vanad on vastajad ise. Üks poiss teab aga kindlalt: „Sipsik on niidiaastane, sest ta on riidest ja niitidest tehtud!“

Oma vanuse kohta olla tal kasv ka kinni jäänud, sest Mardi poolt öele sünnipäevaks ömmeldud nukk ei saa ju ometi kasvada. „Mart tegi Anule Sipsiku, sest talle meeldivad Sipsikud,“ on lapsed kindlad. „Ja siis ärkas Sipsik ellu. Võluväega. Haldjas tõi võluväe,“ teavad lapsed, kuidas Sipsikule hing sisse sai. Supervõimeid olla Sipsikul teisigi: nendeks on kiirus ja lennuoskus.

Sipsiku soo määratlemisel on arvamused pooleks: Sipsiku mustad kahused juuksed panakse nii poisi kui ka tüdruku pähe. „Talle saab naljakaid patse teha. Tal on naljakad käed ka,“ peegeldab üks tüdruk oma Sipsikule patse punudes. „Tal on nii vähe juukseid ja ta nimi on nagu poisil. Sellist tüdrukut ei ole olemas, kelle nimi on Sipsik,“ vastandub üks poiss. Kolmas aga teatab

taas tõsimeeli: „Ma tean. Ta on niit. Ta on niidist tehtud.“

Sipsiku lemmiksöögiks olla piim, mille joomine tekitab talle piimavuntsid, seda teavad lapsed täpselt. „Mulle meeldis see, kui Anu jäi Sipsikuga üksi koju. Siis nad kuulsid häält, hakkasid kartma ja jõid piima ja Sipsikule tulid vuntsid,“ räägib tüdruk õhinal. „Ta sööb niiti kõrvale,“ lisab noormees Sipsiku menüüle täienduseks. Tõsimeeli teatatakse ka, et ta sööb hambaharju ja hambapastat ning joob vett peale. Seda lausa nii, et kõhtki ei hakka valutama. Siiski leidub laste hulgas ka realiste, kellele fantaasiamaailm nii ei mõju: „Ta ei saa süüa. Tal on suu kinni ömmeldud.“

Üks erutavamaid teemasid laste jaoks on jäätis. Mitte tavaline jäätis, vaid Sipsiku jäätis. „See on sinine ja valge ja külm ja magus ja hea,“ võtavad lapsed kokku. Selles rühmas ei ole küll last, kes ei teaks Sipsiku jäätise olemasolust. Pea kõik on seda söönud kaks, kolm, neli või viis korda! „200 korda,“ trumpab üks poiss kõik teised pakkumised üle. Kahtlustan, et ta luiskab. „See oli kunagi mu lemmik. Väga hea maitsega, aga ei oskagi öelda, mis maitsega. Ei ole nii ammu söönud,“ mõtiskleb üks laps. „Maasikamaitsega,“ ütleb teine vanilje-mustikamaitselist jäätist meenutades. Aga kust jäätis koju tuleb? – „Issi ostab!“

Lastele pole tähelepanuta jäänud ka see, et Sipsik kannab kogu aeg sinivalgekirjut kostüümi. Edgar Valteri poolt visualiseeritud kostüüm sai selga, et jääda. „Talle sobivad ainult need riided,“ teatab üks tüdruk. „Need on Sipsiku värvid,“ „Need ei tule talt seljast ära“, lisavad teised lapsed.

Sipsiku sünnipäev jäävat laste enda sünnipäeva või jõulude kanti, sest paljud lapsed, kel oma Sipsik käevangus, said esimese Sipsiku just siis. „Tal on niidiaastal sünnipäev,“ teatab üks noormees taas, „ja kuna ta on niidist tehtud, siis tal on niidikuus sünnipäev.“

Kui küsin, mida nad Sipsikule sünnipäevaks kingiksid, on lapsed selle justkui kokku leppinud. „Sipsiku kaisuka. Ühe väikse Sipsiku talle juurde“, „Hiiglase Sipsiku“, teatavad lapsed. Sipsikul peab olema oma Sipsik, olgu suur või väike. „Juukseid, lauamänge, munasid, kommi, Sipsiku pusle,“ kõlavad teisedki pakkumised, aga taas ei jää ka märkimata: „Hästi palju niite. Sest ta on ise ka niidist.“

Kui küsin lastelt, kes on Sipsiku sõbrad, teatavad kõik – Anu ja Mart ja muidugi nemad ise! Veidi filosoofilisemaks minnes uurin: mis on sõprus? „See on, kui Sipsik oskab rääkida ainult Anuga“,

„Sipsik on niidiaastane, sest ta on riidest ja niitidest tehtud!“

„Sõprus on sõbralikkus“, „See on siis, kui me hästi palju mängime koos“, „Ja magame koos“, „See, et oled teisega sõber ja ei taha temast loobuda. Näiteks kui ta teisele maale reisib ja jääb igaveseks sinna, siis ta ei taha temast loobuda“, konverteerivad lapsed sõpruse ümber mängulusti ja koosveedetud aega.

Mäng on lapse töö ja seda tööd meeldib teha ka Sipsikule. Eriti meeldivat talle mängida peitust, kulli, kolli ja lauamänge, teavad lapsed. „Ma olen kuulnud, et Sipsik laulab ka,“ räägib üks noormees, kes teab peast täpselt seda laulu, aga jätab selle siiski enda teada.

Sipsiku seiklusedki on lastele tuttavad. „Anu ja Mart tegid talle öösel raketi papist. Ja nad tegid nööriiga ühed asjad, et ta võttis suure hoo ja lendas. Mart viskas ta kosmose peale. Ta ei saa haiget, sest kuu peal kõik lendavad,“ kõnelesid lapsed.

„Sipsik tuli hommikul tagasi katusele. Tahaks ka nagu Sipsik olla, kui ta hakkas sealt katusele kukkuma, et sai langevarju sees olla. Ma oleks tahtnud ka koos temaga seal sees olla,“ räägib üks tüdruk särasilmil.

Ka Sipsiku taksosõit on lastele mällu sööbinud. „Sipsik jäi taksosse. Ja siis tuli üks tüdruk, tahtis endale Sipsikut. Ja ta kukkus põrandale ja autojuht viskas ta välja. Siis kõndis ta ühest asjast alla ja kukkus. Seal olid rotid ja tahtsid Sipsikut süüa. Ja siis Sipsik ütles, et tal on palsamit pandud peale,“ räägivad lapsed, kuidas Sipsik rottide käest pääses.

„Ükskord ta läks Anu paadiga sõitma ja see on lahe,“ jagab üks poiss ka neljandat seiklust ning lisab uhkelt: „Ma olen ka mootorpaadiga sõitnud.“

Kui erilised on Sipsiku seiklused muusikalilaval, näevad lapsed õige pea! Seni saavad nad oma Sipsikud kaissu võtta, neid kallistada ja nendega mängida, sest nii nagu lapsed ütlesid, siis koos mängimine on sõprus. Ja sellest „Sipsik“ räägibki.

Draama

Kolm pikka naist
Võrsed
Romeo ja Julia
Mägede iluduskuninganna
Kirsiaed
Pisuhänd 2
Sada grammi taevasina
Kõik minu emast
Armuleivasööja
Törksa taltsutus
Terror
Niskamäe naised
Naiste kool
Kaalud
Pangarööv
Mitte midagi

Kevadhooaja uuslavastused

Romeo ja Julia*
Mägede iluduskuninganna
Kirsiaed
Pisuhänd 2
Sada grammi taevasina

Romeo ja Julia

TRAGÖÖDIA

Romeo ja Julia

Tragöödia

Autor William Shakespeare

Tõlkijad Georg Meri, Harald Rajamets, Jaan Kross

Lavastaja Elise Metsanurk (Tartu Uus Teater)

Dramaturg Andreas Aadel (Tartu Uus Teater)

Kunstnik Kristiina Põllu (Tartu Uus Teater)

Helilooja Jarek Kasar

Valguskunstnik Priidu Adlas (Eesti Draamateater)

Liikumisjuht Rauno Zubko

Lavatrikkide konsultandid Enar Tarmo, Andres Mirme

Osades Aivar Tommingas, Ilo-Ann Saarepera (Tartu Uus Teater), Priit Strandberg, Marika Barabanštšikova, Riho Kütsar, Margus Jaanovits, Maria Annus, Andres Mähar, Reimo Sagor, Ekke Hekles (Tartu Uus Teater), Jarek Kasar (külalisena)

See on teada-tuntud Willam Shakespeare'i keelatud armastuse lugu. Aga ei ole ka. Armastus on keelatud, kuid mitte vaenutsevate perekondade poolt. Armastus on keelatud kõigi nende poolt, kes ei pea õigeks Romeo ja Julia vanusevahet, mis ületab poolt sajandit.

Kõik teavad lugu armastusest, mis sündis keset vihavaenu. Kõik on kaasa elanud noortele armastajatele, kellel on võimalus lõpetada tüli, mille algust enam ammu ei mäletata. Kõigil on olnud tahtmine vahele astuda, et avada kätemaksust piimstatud inimeste silmad ja näidata neile tärkavat puhast armastust. Kõik on lootnud, et enne traagilist lõppu tuleb keegi, kes ütleb, mis on õige, mis vale, mida tegema peaks ja kuidas asjad jätkuda ei tohiks.

Aga see ei ole päris seesama lugu. See on lugu armastusest, mida me ei oska isegi õigeks või valeks pidada. Selles armastusloos ei tea me kohe, kelle poolt olla. Selles loos ei ole me kindlad, kes peaks võitma – kas armastus või miski muu? Selles loos võime ise vihaste leeri sattuda. Selles loos pole kindel, kas meid juhib kaine mõistus, puhas südame-tunnistus või ekslik eelarvamus.

Vanemuse teatri ja Tartu Uue Teatri koostöölavastus

* lavastus esietendus sügishooaja lõpul, detsembris 2022

Mägede iluduskuninganna

TRAGIKOMÖÖDIA

Mägede iluduskuninganna

The Beauty Queen of Leenane

Tragikomöödia

Autor Martin McDonagh

Tõlkija Erkki Sivonen

Lavastaja ja muusikaline kujundaja Ain Mäeots

Valguskunstnik Imbi Mälk

Kunstnik Iir Hermeliin

Osades Liina Tennosaar (külalisena), Ragne Pekarev, Oskar Seeman, Ain Mäeots või Andres Mähar

See on lugu kahest naisest, emast ja tütrest, kelle kooselu on lakka-matu lahing. Lihtsaimastki igapäevasest toimingust võib kasvada suur tüli, haiget tegemisest saab justkui sõltuvust tekitav adrenaliiniannus, mis aitab tunda, et oled veel elus. Kui Maureeni tee ristub Pato omaga, tabab vana Magi hirm

jääda üksi ning võitluses armastuse pärast enam vahendeid ei valita. Iiri näitekirjanikku Martin McDonagh't võib kõhklemata nimetada kaasaegseks draamaklassikuks, kelle suurem läbimurre tuntuksse toimus just näidendiga „Mägede iluduskuninganna“, millele järgnesid näidendid „Padjamees“, „Inishmore'i leitnant“ ja teised, ning mitmed huvitavad filmid, sealhulgas „Kolm reklaamtahvliit linna servas“. 1999. aastal tõi Ain Mäeots selle näidendi Eestis esmakordselt lavale, naisrolle mängisid siis Liina Tennosaar ja Herta Elviste. Nüüd pöördub lavastaja sama loo juurde tagasi ja Liina Tennosaarel on võimalus mängida toonast Herta Elviste rolli.

**Esietendus 21. jaanuaril 2023
Sadamateatris**

Kirsiaed

DRAAMA

Kirsiaed

Draama

Autor Anton Tšehhov

Tõlkijad Ernst Raudsepp,
Toomas Kall

Lavastaja Priit Strandberg

Kunstnik Liisa Soolepp

Valguskunstnik Margus Vaigur
(Endla Teater)

Muusikalised kujundajad

Ele Sonn, Priit Strandberg

Liikumisjuht Marika Aidla

Osades Piret Laurimaa, Linda Porkanen, Karol Kuntsel, Andres Mähar, Ken Rüütel, Margus Jaanovits, Marika Barabanštšikova, Jüri Lumiste, Lena Barbara Luhse, Aivar Tommingas, Kristjan Üksküla (külalisena), Helo Kaplinski (külalisena), Elo Kaalep (külalisena), Gustav Nikopensius (külalisena), Tobias Pilv (külalisena) Einar Susi (külalisena), Martin Metsanurk (külalisena)

Tšehhovi „Kirsiaed“ on saanud uuema eesti teatri klassikavaramu. Nüüdne Vanemuise lavastus on näidendi kümnes lavaversioon Eestis sellel sajandil, millele on eelnud mitu kuulsat lavastust varasemast ajast. Mis saladus siis ikkagi peitub selles enam kui sada

aastat tagasi kirjutatud näitemängus, milles on vaid üks suurem väline sündmus: kirsiaia oksjon ja selle mahamüümine? Tõsi, Tšehhovi meistrikäega kirja pandud tegelastegaleriist leiab palju muud põnevat: näiteks varjatud kiindumusi, kiivust, pettumusi, tülpimust ja ükskõiksust.

Priit Strandberg: „Tšehhov nimetab oma äärmuslikku melanhooliasse kalduvaid näidendeid ise hoopis komöödiateks. See osutus räägib nii mõndagi Tšehhovi loominguga kohta laiemalt: nutu sees on alati naer, lootusetuses lootus, lõpu sees algus, kurbuse sees ilu. See teeb tema näidendite tegelased elusaks, inimlikuks ja armsaks. Autori viimane näidend „Kirsiaed“ tõstatab küsimuse ajatutest ja ajalikest väärtustest. Kes oleks nõus müüma maha näiteks armastuse ja millise raha eest? Või lapsepõlve? Aeg möödub halastamatult ning unistustest saab reaalsus või valus kaduvik. Millest siis unistada, mille nimel elada? Mälestuste? Kannatuste? Või igaviku?“

Esietendus 4. veebruaril 2023
Vanemuise väikeses majas

Pisuhänd 2

KOMÖÖDIA

Pisuhänd 2

Komöödia

Autorid Eduard Vilde ja Tiit Palu

Lavastaja Tiit Palu

Kunstnik Maarja Meeru

Valguskunstnik Andres Sarv

Osades Ken Rüütel, Maarja Johanna Mägi, Karol Kuntsel, Kärt Tammjärv, Hannes Kaljujärv, Külliki Saldre

MATILDE: Aga kui „Pisuhänna“ kuulsus kord kahvatama lööb – kas võiksid Sandrit tulevikuski – nii kälimehe poolest – mõne uue romaaniga aidata?

PIIBELEHT: Hää meelega, kui mul mõni töö sule all jälle nõnda kujuneb, et teda auhind ähvardab!

Eduard Vilde tuntuima näidendi „Pisuhänd“ lõpus jääb õhku võimalus, et Tiit Piibehe teeneid vajatakse veel. „Pisuhänd 2“ jätkab sealt, kus „Pisuhänd“ lõpeb.

Ludvig Sanderi näilik kirjanduslik ja seltskondlik edu vajab uut võitu, mille osas saab abi osutada ainult Tiit Piibehele.

Aeg liigub edasi, inimesed oma sisimas aga ei muutu. Ikka leidub keegi, kes soovib endale kõike seda, milleks tal pole ühtki eeldust. Teisel õnnestuvad asjad just nagu mängeldes. Seekord kohtume „Pisuhännast“ tuttavate tegelastega, kes on oma eludega vahepeal edasi liikunud: kes on abiellunud, kes ülikooli lõpetanud, kes end uues ametis proovile pannud. Kuid endiselt hoiab seda maailma toimumas igavene looduseadus: „Kord Vestmann all ja Piibehe peal, siis jälle Piibehe all ja Vestmann peal“.

Vilde „Pisuhänd“ jõudis lavale 1913. aastal, „Pisuhänd 2“ esietendub aastal 2023, 110 aastat hiljem.

**Esietendus 1. aprillil 2023
Vanemuise suures majas**

Sada grammi taevasina

DRAAMA

Sada grammi taevasina

Draama

Autor-lavastaja Urmas Vadi

Kunstnik Pille Jänes

Valguskunstnik Priidu Adlas
(Eesti Draamateater)

Videokujundaja Karl-Gustav Kello

Osades Piret Laurimaa, Lena Barbara Luhse, Reimo Sagor, Veiko Porkanen

Taevas seisab vastu turuhoone katust, linnaliinibussid ajavad oma persest paksu sinist suitsu välja, naised kannavad kodus kitleid ja õues pruune palituid. Mehed seisavad peale paraadi õllesabas, mis lookleb nagu igavik. Tänavad on nii tolmused, et õhtul töölt tulles leiab hambavahedest liivateri. Seepärast hingatakse vaid poole suuga, palju ei räägita, peetakse ennast ja teisi silmas, lootuste ees ollakse justkui võlgnikud. Salaja peab keegi oma aianurgas siga, kinnise ukse taga põletatakse viina, keegi kuulab teki all Ameerika Häält, see raadiomajakas hüüab kaugeid maailmu, jutuks on elamise julgus.

Ühtäkki värvub ühisköök õhtu eel kuld kollaseks nagu ikoon. Hommikuvalguses tuleb nähtavale öösel plangule maalitud kiri: „Orjus pole paratamatus!“ Ühe maja tagahoovi on kogunenud inimesed, pead kuklas, ja näevad taevas auku, tekib mingi imelik vaba inimese tunne. Justkui oleks saabumas keegi, kes räägib kõva häälega ja kutsub enda juurde kõiki, kes me oleme röömust oimetud ja õnnest õrritatud. Kes ütles, et pidu ei tule? Artur Alliksaare elust ja luulest inspireeritud lavastus esietendub poeedi sajandal sünnipäeval.

Esietendus 15. aprillil 2023
Sadamateatris

Muusika

Kaubamaja
Cyrano de Bergerac
Peeter ja Hunt
Sipsik
Tristan ja Isolde
Põrgupõhja uus Vanapagan
Don Giovanni
Linda di Chamounix
Madama Butterfly
Viini veri
Nunnad hoos

Muusikajuht ja peadirigent Risto Joost

Kevadhooaja uuslavastused

**Cyrano de Bergerac
Peeter ja Hunt
Sipsik**

Cyrano de Bergerac

OOPER

Cyrano de Bergerac

Eino Tambergi ooper kolmes vaatuses Edmond Rostand'i näidendi alusel

Helilooja Eino Tamberg

Libretist Jaan Kross

Muusikajuht Risto Joost

Dirigendid Martin Sildos, Taavi Kull

Lavastaja, kostüümi- ja lavakujundaja Mare Tommingas

Koormeistrid Aleksandr Bražnik, Kristi Jagodin

Kontsertmeistrid Piia Paemurru, Margus Riimaa, Katrin Nuume

Osades Simo Breede või Raiko Raalik (RO Estonia), Pirjo Jonas või Maria Listra (külalisena), Oliver Kuusik (külalisena) või Juhan Tralla (külalisena), Atlan Karp (külalisena) või Tamar Nugis (RO Estonia), Rasmus Kull või Heldur Harry Põlda (RO Estonia), Grete Oolberg või Siiri Koodres, Märt Jakobson (külalisena) või Taavi Tampuu (külalisena), Karmen Puis või Sandra Laagus (külalisena) jt

Vanemuise ooperikoor ja sümfooniaorkester

Edmond Rostand'i 1897. aastal kirjutatud ja samal aastal Théâtre de la Porte Saint-Martinis esietendunud näidend suure ninaga impulsiivsest mõõgakangelasest Cyranost, kes valdab teravat keelekasutust sama oskuslikult kui rapiiri, leiab aset 17. sajandi keskpaigas Pariisis.

Võrreldes Rostand'i näidendiga on ooper kontsentreeritud kolme peategelase, poeet-sõduri Cyrano, tema ihaldatu Roxane'i ja kadeti Christiani hingelisele maailmale. See, mis jäetakse ütle mata, on Tambergi muusikas sekundeeritud imeliste helpassaažide, pauside ja *crescendoga*, luues aimatavaid kujutluspilte peategelaste õnnelma haprusest ja tragöödiast.

„Cyrano de Bergeraci“ loost on ilmunud üle neljakümne adaptatsiooni nii teatris, televisioonis kui mujal. Aastal 2020 esietendus Londoni National Theatre'i versioon, peaosas James McAvoy, aastal 2022 linastus film „Cyrano“, peaosas Peter Dinklage.

Kas Rostand lõi Cyrano või hoopis Cyrano Rostand'i? Loodu ja looja vahel on habras piir. Millal üks teiselt juhtimise üle võtab, ei olegi oluline. Oluline on jõuda sõnumini.

– lavastaja Mare Tommingas

Esituskeel: eesti

Tablool: eesti, inglise

Esietendus 22. aprillil 2023
Vanemuise väikeses majas

Filmimuusika kontsert

19. jaanuaril kell 19
Vanemuise suures majas

20. jaanuaril kell 19
Vanemuise suures majas

22. jaanuaril kell 17
Pärnu kontserdimajas

25. jaanuaril kell 19
Paide muusika- ja teatrimajas

Kavas Henry Mancini filmimuusika ning muusika filmidest „Schindleri nimekiri“, „Terasmees“, „Hukkunud Alpinisti hotell“, „Arabella, mereröövli tütar“, „Supilinna salaselts“ jt

Solistid Uku Suviste, Hanna-Liina Võsa, Rasmus Kull, Saara Nüganen
Vanemuise sümfooniaorkester ja bänd

Dirigent Martin Sildos

Kevadkontsert

3. märtsil
Vanemuise kontserdimajas
koostöös Eesti Kontserdiga

A. Pärt. „Orient & Occident“
A. Pärt. „Tabula rasa“
G. Mahler. Sümfoonia nr 5

Solistid Harry Traksmann (viul) ja Robert Traksmann (viul)
Vanemuise sümfooniaorkester

Dirigent Risto Joost

Vanemuise sümfooniaorkestri hooaja lõppkontsert

Kontsert on pühendatud Sergei Rahmaninovi 150. sünniaastapäevale.

12. mail kell 19
Vanemuise kontserdimajas
koostöös Eesti Kontserdiga

13. mail kell 18
Jõhvi kontserdimajas koostöös Eesti Kontserdiga

R. Puuri uudisteos orkestrile
T. Kõrvits. „Vihma laulud vikerkaarele“
S. Rahmaninov.
Sümfoonilised tantsud

Solist Martin Kuuskmann (fagott)
Vanemuise sümfooniaorkester
Dirigent Risto Joost

Balleti

Pähklipureja ehk Imeline jõuluöö
kriis.ID
Rahvusvahelise tantsupäeva gala
Tulilind / Šahrazad
Luikede järv

Balletijuhth Mare Tommingas

Kevadhooaja uuslavastused

**Pähklipureja ehk Imeline jõuluöö*
kriis.ID
Rahvusvahelise tantsupäeva gala**

Pähklipureja ehk Imeline jõuluöö

Ballett kahes vaatuses

Helilooja Pjotr Tšaikovski
**Lavastaja, libretist, koreograaf
ja kostüümikunstnik** Mare

Tommingas

Muusikajuht Martin Sildos
Dirigendid Taavi Kull, Aleksandr
Bražnik

Kunstnik Kristjan Suits (Tallinna
Linnateater)

Videokunstnik Taavi Varm

Valguskunstnik Margus Vaigur
(Endla Teater)

Valgusinspitsient Ülle Tinn

Lavastaja assistent Jelena
Karpova

Osades Olivia Lenssens, Caroline
Maquignon, Yuta Irikura, Colby
Samuel Louis Catton, Alain Divoux,
Alexander Germain Drew, Sayaka
Nagahiro, Georgia Toni Hyrkäs,
Mirell Sork, Yukiko Yanagi, Emily
Ward, Gus Upchurch, Willem
Houck, Bradley Howell, Alexandra
Heidi Foyen, Raminta Rudžionyte-
Jordan

Vanemuise balletitrupp, Vanemuise
Tantsu- ja Balletikooli õpilased
Vanemuise sümfooniaorkester,
Tartu Karlova Kooli Koorikooli
õpilased

Stahlbaumide kodus on jõuluõhtu. Kutsutud on tähtsad külalised ja nende lapsed. Teenrid ja kokapoisid sagivad edasi-tagasi, meeleolu on ülev, täiskasvanud lõbutsevad. Proua Stahlbaumi ratastoolis tütar Maria hoiab koos teiste lastega jõulupuul lähedale ja on ootusest elevil. Saabub nukumeister Drosselmeyer koos õpipoiss Matthiasega.

Maria piiratud maailmas pakuvad talle ainukest rõõmu Drosselmeyeri imelised nukud ja leiutised. Unistus, et ta võiks joosta ja mängida nagu teised lapsed, on sama kättesaamatu kui jõulutäht kõrgel kuuse tipus...

Lavastaja ja koreograaf Mare Tommingas võtab Tšaikovski „Pähklipureja“ ette teist korda – aastal 1994 esietendus Tomminga samanimeline lavastus. Seekordne versioon jääb truuks Tomminga originaallibretole, kuid lisandunud on uusi suhteliine, suurejoonelise kujunduse ja fantaasiarikkad kostüümid.

„Pähklipureja“ on balletimaailma üks legendaarsemaid teoseid, tervitades jõuluajal publikut üle kogu maailma lavalaudade juba alates aastast 1892. Vanemuises lavastatakse „Pähklipurejat“ juba viiendat korda.

Muinasjutus võib olla rohkem tõde kui elus eneses, ja elugi võib olla nagu muinasjutt. Kui uskuda, saab ka ilmvõimatu võimalikuks, kui on õnne minna kellegagi koos.

– lavastaja Mare Tommingas

* lavastus esietendus sügishooaja lõpul, novembris 2022

kriis.ID

Tantsulavastus

Lavastaja ja koreograaf Rauno Zubko

Helliooja ja etendaja jonas.f.k

Kunstnik Kaia Tungal

Video- ja valguskunstnik Mikk-Mait Kivi

Osades Maria Engel, Yukiko Yanagi, Georgia Toni Hyrkäs, Sayaka Nagahiro, Alain Divoux, Gus Upchurch, Willem Houck, Colby Samuel Louis Catton, Yuta Irikura, Benjamin Kyprianos, Gerardo Avelar

Uurime ja kompame piire. Loeme moraali ja hävitame seda. Visandame minapilte ja vaatame nende murenemist kaasaegsete kriiside valguses. See on interaktiivne lavastus, kus neljanda seina taha pugeda ei saa.

Oma identiteeti otsivad nii traditsioonilise taustaga Vanemuise balletitantsijad kui ka teatriruumise, mis nii kergesti mõne valgusvihu või uue sümboli lisamisel hoopis uue tähenduse saavad. Minimalismist võib leida tee külluslikku psühheedsusse, rangest struktuurist aga improvisatsiooni. Laval loob muusikat jonas.f.k. Rauno Zubko tantsulavastus on suunatud noorele vaatajale, kes sarnaste teemadega enam üksinda maadlema ei pea.

Esietendus 4. märtsil 2023
Sadamateatris

Rahvusvahelise tantsupäeva gala

Rahvusvahelise tantsupäeva gala

Tähistamaks rahvusvahelist tantsupäeva, ühendab Eesti balletikunst oma loomingulise vaimu ning erakordse võimalusena saab laval näha nii Vanemuise kui Eesti Rahvusballeti täiskoosseisus truppe.

Õhtule lisavad pidulikkust Vanemuise ja Rahvusooper Estonia sümfooniaorkestrid Kaspar Männi juhatamisel. Õhtu kunstilised juhid on Vanemuise balletijuht Mare Tommingas ja Eesti Rahvusballeti kunstiline juht Linnar Looris.

29. aprillil 2023 Rahvusooper Estonias

30. aprillil 2023 Vanemuise suures majas

Vanemuise teatri koostöö
Rahvusooper Estoniaga

Pähklipureja ehk Imeline jõuluöö
Peeter ja Hunt
Sipsik
Naksitrallid 2: rotid ründavad
Vennad Lõvisüdamed
Punamütsike
Viks ja Koba
Söobik ja Pisik

Laste- lavastused

Kevadhooaja uuslavastused

Peeter ja Hunt
Sipsik

Peeter ja Hunt

Sergei Prokofjevi muusikaline muinasjutt

Lavastajad Katrin Pärn ja Janek Savolainen

Muusikajuht Taavi Kull

Dirigendid Taavi Kull, Martin Sildos

Osades Aivar Kallaste, Janek Savolainen, Katrin Pärn (külalisena), Julia Kaškovskaja
Vanemuise sümfooniaorkester

Lastele ja noortele suunatud visuaal-teatraalne muusikatund õpetab noorele teatrikülalisele,

kuidas muusikat kuulata, millised pillid orkestrikoosseisus on ja mis häält nad teevad. Hariduslikku teatrikülastust raamib vahva looke Peetrist, Pardist, Hundist ja teistest tegelastest.

Orkestrisüüdi „Petja ja hunt“ kirjutas vene helilooja Sergei Prokofjev aastal 1936 ning see esietendus samal aastal Tšaikovski-nimelises Moskva Riiklikus Konservatooriumis. Üks teose kirjutamise eesmärkidest oligi noorte muusikahuvi edendamine.

Esietendus 10. jaanuaril 2023
Vanemuise väikeses majas

Sipsik

MUUSIKAL

Sipsik

Lastemuusikal Eno Raua raamatu ja Edgar Valteri visuaalide põhjal

Heliloojad Ewert Sundja ja Tauno Aints

Muusikajuht Taavi Kull

Dirigendid Martin Sildos, Kristi Jagodin

Lavastaja Maria Annus

Libreto ja laulusõnade autor

Priit Strandberg

Kunstnik Iir Hermeliin

Koreograaf Heili Lindepuu

Valguskunstnik Margus Vaigur (Endla Teater)

Videokunstnik Taavi Varm

Helirežissöör Lauri Kool

Koormeisterid Aleksandr Bražnik, Kristi Jagodin

Koori kontsertmeister Katrin Nuume

Kontsertmeisterid Ele Sonn, Katrin Nuume

Osades Kaarel Targo (Must Kast), Saara Pius (Rakvere Teater), Ott Raidmets (Endla) või Kaarel Pogga, Veikko Täär (külalisena), Karin Tammaru (Endla Teater), Merle Jalakas, Rasmus Kull, Simo Breede, Laura Niils (Must Kast) jt
Vanemuise ooperikoor, sümfooniaorkester ja bänd

Anu parim sõber, rääkiv ja seiklustesse sattuv musta kahuse pea ja vahva triibulise kostüümiga nukk Sipsik on rõõmustanud lugejaid juba alates 1962. aastast. Nüüd, rohkem kui 60 aastat hiljem, astub Sipsik esmakordselt Vanemuise lavalaudadele, et lõngast häälepaelte abil taas lapsi ja vanemaid oma koerustega lõbustada.

Maria Annuse jaoks ei ole see esimene kokkupuude lavastajatööga – Ugala teatris esietendusid aastal 2003 „Koturnijad“ ja aastal 2004 lastelavastus „Kaevame vanaema üles“, Vanemuises „Härrasmees“ aastal 2013.

„See on suur lugu sõprusest, usaldusest ja võimatute asjade võimalikuks saamisest. Me riivame õrna puutega ka pärimuslikku maailma, kus lisaks inimestele saavad oma hääle nukud, loomad ja linnud. Ja loomulikult on sündmuste keskpunktis meie oma südikas sinimustvalge Sipsik.“

– lavastaja Maria Annus

Esietendus 18. veebruaril 2023 Vanemuise suures majas

Kanname elamusi

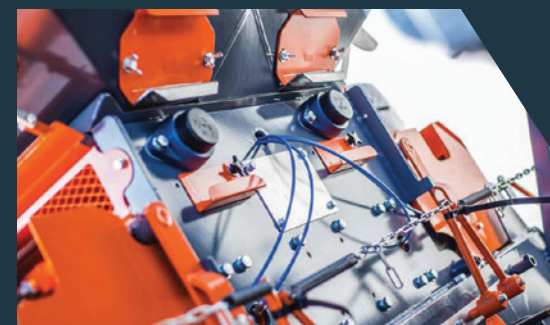
Kõige mõnusam aeg ootab

 TALLINK

 METEC

Disainitud ja
valmistatud Tartus,
tuntud üle maailma:

- AUTOTÖÖSTUSELE
- MEDITSIINIVALDKONNALE
- MASINAEHITUSELE

Metec- Sinu nägemus,
meie kõrgtehnoloogilised
lahendused!

Tutvu lähemalt meie
toodete ja töopakumistega

WWW.METECGROUP.EU

MARTELL
COGNAC
FONDÉE EN 1715

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

www.fsc.org

MIX

Paber vastutus-
tundlikest allikatest

FSC® C068125

